Risale-i Nur Külliyatından

Mi'rac

ve

Şakk-ı Kamer Risaleleri

Mu'cize; davayı nübüvvetin isbatı için, münkirleri ikna' etmek içindir, icbar için değildir.

Müellifi
Bediüzzaman
Said Nursi

Risale-i Nur Külliyatından

Mİ'RAC VE ŞAKK-I KAMER RİSALELERİ

Müellifi
Bedîüzzaman Said Nursî

Otuzbirinci Söz

Mi'rac-ı Nebeviyeye dairdir

(A.S.M.)

İHTAR: Mi'rac mes'elesi, erkân-ı imaniyenin usûlünden sonra terettüb eden bir neticedir. Ve erkân-ı imaniyenin nurlarından meded alan bir nurdur. Erkân-ı imaniyeyi kabul etmeyen dinsiz mülhidlere karşı elbette bizzât isbat edilmez. Çünki Allah'ı bilmeyen, Peygamberi tanımayan ve melaikeyi kabul etmeyen veya semavatın vücudunu inkâr eden adamlara Mi'racdan bahsedilmez. Evvelâ o erkânı isbat etmek lâzım geliyor. Öyle ise biz, Mi'racda istib'ad ile vesveseye düşen bir mü'mini muhatab ittihaz ederek, ona karşı beyan edeceğiz. Arasıra makam-ı istima'da olan mülhidi nazara alıp serd-i kelâm edeceğiz. Bazı sözlerde hakikat-ı Mi'racın bir kısım lem'aları zikredilmişti. İhvanlarımın ısrarı ile ayrı ayrı o lem'aları hakikatın aslıyla birleştirmek ve kemalât-ı Ahmediyenin (A.S.M.) cemaline birden bir âyine yapmak için, inayeti Allah'tan istedik.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم
سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى
الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ❊
اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحَى عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى وَ هُوَ بِالْاُفُقِ
الْاَعْلَى ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى فَاَوْحَى اِلَى عَبْدِهِ مَا اَوْحَى
مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاَى اَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً اُخْرَى عِنْدَ
سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوَى اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى مَا زَاغَ الْبَصَرُ
وَمَا طَغَى لَقَدْ رَاَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

Evvelki âyet-i azîmenin azîm hazinesinden yalnız اِنَّهُ zamirinde bir düstur-u belâgata istinad eden iki remzin mes'elemize münasebeti olduğu için, i'caz bahsinde beyan edildiği üzere yazacağız.

İşte Kur'an-ı Hakîm, Habib-i Ekrem Aleyhi Efdalüssalâtü Ve Ekmelüsselâm'ın Mi'racının mebde'i olan, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya olan seyranını zikrettikten sonra اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ der. Ve şu kelâm ile Sure-i وَ النَّجْمِ اِذَا هَوَى da işaret olunan münteha-yı Mi'raca remzeden اِنَّهُ deki zamir, ya Cenab-ı Hakk'a raci'dir veyahut Peygamberedir (A.S.M.). Peygambere göre olsa, kanun-u belâgat ve münasebet-i siyak-ı kelâm şöyle ifade ediyor ki: Bu seyahat-ı cüz'iyede bir seyr-i umumî ve bir urûc-u küllî var ki; tâ Sidret-ül Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar meratib-i külliye-i esmaiyede gözüne, kulağına tesadüf eden âyât-ı Rabbaniyeyi ve acaib-i san'at-ı İlahiyeyi işitmiş, görmüştür, der. O küçük cüz'î seyahatı hem küllî, hem mahşer-i acaib bir seyahatın anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenab-ı Hakk'a raci' olsa, şöyle oluyor ki: Bir abdini bir seyahatta huzuruna davet edip, bir vazife ile tavzif etmek için, Mescid-i Haram'dan mecma-ı Enbiya olan Mescid-i Aksa'ya gönderip, enbiyalarla görüştürüp, bütün Enbiyaların usûl-ü dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Sidret-ül Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar mülk ve melekûtunda gezdirdi.

İşte çendan o bir abddir ve o seyahat, bir mi'rac-ı cüz'îdir. Fakat bu abdin, bütün kâinata taalluk eden bir emanet beraberindedir. Hem şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için, Cenab-ı Hak kendini "bütün eşyayı işitir ve görür" sıfatıyla tavsif eder. Tâ o emanet, o nur, o anahtarın cihanşümul ve muhit ve umum kâinata âmm ve bütün mahlukata şamil hikmetlerini göstersin.

Bu sırr-ı azîmin "**Dört Esas**"ı var.

Birincisi: Mi'racın sırr-ı lüzumu nedir?

İkincisi: Hakikat-ı Mi’rac nedir?
Üçüncüsü: Hikmet-i Mi’rac nedir?
Dördüncüsü: Mi’racın semerat ve faidesi nedir?

BİRİNCİ ESAS

Mi'racın sırr-ı lüzumu:

Meselâ deniliyor ki: "Cenab-ı Hak اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ dir. Herşeye, herşeyden daha yakındır. Cisimden, mekândan münezzehtir. Her veli, kalbi içinde onunla görüşebilir. Neden dolayı velayet-i Ahmediye (A.S.M.) Mi'rac gibi uzun bir seyahatın neticesinden sonra, her velinin kendi kalbinde muvaffak olduğu münacata muvaffak oluyor?"

Elcevab: Şu sırr-ı gamızı "iki temsil" ile fehme takrib ediyoruz. Onikinci Söz'ün sırr-ı i'caz-ı Kur'an ve sırr-ı Mi'rac hakkında olan şu iki temsili dinle:

Birinci Temsil: Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, sohbeti, görüşmesi vardır. İki tarzda hitabı, iltifatı vardır. Birisi: Âmi bir raiyetiyle cüz'î bir iş için, hususî bir hacete dair, has bir telefonla sohbet etmektir. Diğeri: Saltanat-ı uzma ünvanıyla ve hilafet-i kübra namıyla ve hâkimiyet-i âmme haysiyetiyle ve evamirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla, o işlerle alâkadar bir elçisiyle veya o evamir ile münasebetdar büyük bir memuru ile konuşmaktır, sohbet etmektir. Ve haşmetini izhar eden ulvî bir fermanla bir mükâlemedir.

İşte وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ ٱلْاَعْلَى şu temsil gibi: Şu kâinat Hâlıkının ve Mâlik-ül Mülk Vel Melekût'un ve Hâkim-i Ezel ve Ebed'in iki tarzda mükâlemesi, sohbeti, iltifatı vardır. Birisi cüz'î ve has, diğeri küllî ve âmm… İşte Mi'rac, velayet-i Ahmediyenin (A.S.M.) bütün velayatın fevkinde bir külliyet, bir ulviyet suretinde bir tezahürüdür ki; bütün kâinatın Rabbi ismiyle,

bütün mevcudatın Hâlıkı ünvanıyla Cenab-ı Hakk'ın sohbetine ve münacatına müşerrefiyettir.

İkinci Temsil: Bir adam elindeki bir âyineyi güneşe karşı tutar. O âyine kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi hâvi bir ziyayı, bir aksi, şemsten alır. Onun nisbetinde güneşle münasebetdar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı âyineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o âyinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. Diğeri ise âyineyi bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şaşaa-i saltanatını görür ve bizzât perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyası ile sohbet eder, konuşur. Ve böylece minnetdarane bir sohbet edebilir ve diyebilir: "Ey yeryüzünü ışığıyla yaldızlayan ve zeminin vechini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdarı olan nazenin güneş!. Onlar gibi benim haneciğimi, bahçeciğimi ısındırdın ve ışıklandırdın, bütün dünyayı ışıklandırdığın ve yeryüzünü ısındırdığın gibi." Halbuki evvelki âyine sahibi böyle diyemez. O âyine kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduddur, o kayda göredir.

İşte Şems-i Ezel ve Ebed Sultanı olan Zât-ı Ehad u Samed'in tecellisi, mahiyet-i insaniyeye hadsiz meratibi tazammun eden iki suretle tezahür eder:

Birincisi: Âyine-i kalbe uzanan bir nisbet-i Rabbaniye ile bir tezahürdür ki; herkes istidadına ve tayy-ı meratibde seyr ü sülûküne, esma ve sıfâtın tecelliyatına nisbeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelî'nin nuruna ve sohbetine ve münacatına mazhariyeti var. Galib-i esma ve sıfâtın zılalinde giden velayetlerin derecatı bu kısımdan ileri gelir.

İkincisi: İnsanın câmiiyeti ve şecere-i kâinatın en münevver meyvesi olduğundan, bütün kâinatta cilveleri tezahür eden esma-i hüsnayı, birden âyine-i ruhunda

gösterebilmesi cihetiyle Cenab-ı Hak, tecelli-i zâtıyla ve esma-i hüsnanın a'zamî mertebede, nev'-i insanın manen en a'zam bir ferdine, tecelli-i a'zam tezahür eder ki; bu tezahür ve tecelli, Mi'rac-ı Ahmedî (A.S.M.) sırrıdır ki; onun velayeti, risaletine mebde' olur. Velayet ki; zıllden geçer, ikinci temsilin birinci adamına benzer. Risalette zıll yoktur, doğrudan doğruya Zât-ı Zülcelal'in ehadiyetine bakar, ikinci temsilin ikinci adamına benzer. Mi'rac ise, velayet-i Ahmediyenin (A.S.M.) keramet-i kübrası, hem mertebe-i ulyası olduğundan, risalet mertebesine inkılab etmiş.

Mi'racın bâtını velayettir, halktan Hakk'a gitmiş. Zahir-i Mi'rac risalettir, Hak'tan halka geliyor. Velayet, kurbiyet meratibinde sülûktur. Çok meratibin tayyına ve bir derece zamana muhtaçtır. Nur-u a'zam olan risalet ise, akrebiyet-i İlahiyenin inkişafı sırrına bakar ki, bir ân-ı seyyale kâfidir. Onun için hadîste denilmiş: "Bir anda dönmüş gelmiş."

Şimdi makam-ı istima'da bulunan mülhide deriz ki: Madem bu kâinat, gayet muntazam bir memleket, gayet muhteşem bir şehir, gayet müzeyyen bir saray hükmündedir. Elbette onun bir hâkimi, bir mâliki, bir ustası vardır. Madem böyle haşmetli bir Mâlik-i Zülcelal, bir Hâkim-i Zülkemal, bir Sâni'-i Zülcemal vardır. Hem madem umum o âleme, o memlekete, o şehre, o saraya alâkadarlık gösteren ve havâs ve duygularıyla umumuna münasebetdar ve nazarıküllî olan bir insan vardır. Elbette o Sâni'-i Muhteşem, o küllî nazarlı ve umumî şuurlu olan insan ile ulvî, a'zamî bir münasebeti bulunacaktır ve ona kudsî bir hitabı ve âlî bir teveccühü olacaktır. Hem madem Âdem Aleyhisselâm'dan şimdiye kadar şu münasebete mazhar olanların içinde âsârının şehadetiyle, yani Küre-i Arz'ın nısfını ve nev'-i beşerin humsunu daire-i tasarrufuna aldığı ve kâinatın şekl-i manevîsini değiştirdiği, ışıklandırdığı gibi, en a'zamî bir mertebede o münasebeti Muhammed-i Arabî Sallallahü Aleyhi Vesellem göstermiştir. Öyle ise, o münasebetin en a'zamî bir mertebesinden ibaret olan Mi'rac, ona elyak ve ona evfaktır.

İKİNCİ ESAS

Hakikat-ı Mi'rac nedir?

Elcevab: Zât-ı Ahmediyenin (A.S.M.) meratib-i kemalâtta seyr ü sülûkünden ibarettir. Yani, Cenab-ı Hakk'ın tertib-i mahlukatta tecelli ettirdiği ayrı ayrı isim ve ünvanlarla ve saltanat-ı rububiyetinde teşkil ettiği devair-i tedbir ve icadda ve o dairelerde birer arş-ı rububiyet ve birer merkez-i tasarrufa medar olan bir sema tabakasında gösterdiği âsâr-ı rububiyeti, birer birer o abd-i mahsusa göstermekle, o abdi, hem bütün kemalât-ı insaniyeyi câmi', hem bütün tecelliyat-ı İlahiyeye mazhar, hem bütün tabakat-ı kâinata nâzır ve saltanat-ı rububiyetin dellâlı ve marziyat-ı İlahiyenin mübelliği ve tılsım-ı kâinatın keşşafı yapmak için; Burak'a bindirip, berk gibi semavatı seyrettirip, kat'-ı meratib ettirerek, kamer-vari menzilden menzile, daireden daireye rububiyet-i İlahiyeyi temaşa ettirip, o dairelerin semavatında makamları bulunan ve ihvanı olan enbiyayı birer birer göstererek, tâ Kab-ı Kavseyn makamına çıkarmış, ehadiyet ile kelâmına ve rü'yetine mazhar kılmıştır. Şu yüksek hakikata "iki temsil" dûrbîni ile bakılabilir.

Birincisi: Yirmidördüncü Söz'de izah edildiği gibi; nasılki bir padişahın kendi hükûmetinin dairelerinde ayrı ayrı ünvanları ve raiyetinin tabakalarında başka başka nam ve vasıfları ve saltanatının mertebelerinde çeşit çeşit isim ve alâmetleri vardır. Meselâ: Adliye dairesinde hâkim-i âdil ve mülkiyede sultan ve askeriyede kumandan-ı a'zam ve

ilmiyede halife ve hâkeza.. sair isim ve ünvanları bulunur. Herbir dairede birer manevî tahtı hükmünde olan makam ve iskemlesi bulunur. O tek padişah, o saltanatın dairelerinde ve tabakat-ı hükûmetin mertebelerinde, bin isim ve ünvana sahib olabilir. Birbiri içinde bin taht-ı saltanatı olabilir. Güya o hâkim, herbir dairede şahsiyet-i maneviye haysiyetiyle ve telefonu ile mevcud ve hazır bulunur, bilir. Ve her tabakada kanunuyla, nizamıyla, mümessiliyle görünür, görür. Ve her mertebede perde arkasında hükmüyle, ilmiyle, kuvvetiyle idare eder, bakar. Ve her bir dairenin başka bir merkezi, bir menzili vardır. Ahkâmları birbirinden ayrıdır. Tabakatları birbirinden başkadır. İşte böyle bir sultan, istediği bir zâtı, bütün o dairelerinde gezdirip, her daireye mahsus saltanat-ı şahanesini ve evamir-i hâkimanesini gösterip, daireden daireye, tabakadan tabakaya gezdirip, tâ huzuruna getirir. Sonra bütün o dairelere taalluk eden bazı evamir-i umumiye-i külliyeyi ona tevdi' eder, gönderir.

İşte bu misal gibi; Ezel ve Ebed Sultanı olan Rabb-ül Âlemîn için, rububiyetinin mertebelerinde ayrı ayrı fakat birbirine bakar şe'n ve namları vardır. Ve uluhiyetinin dairelerinde başka başka fakat birbiri içinde görünür isim ve alâmetleri vardır. Ve haşmetli icraatında ayrı ayrı fakat birbirine benzer tecelli ve cilveleri vardır. Ve kudretinin tasarrufatında başka başka, fakat birbirini ihsas eder ünvanları vardır. Ve sıfatlarının tecelliyatında başka başka, fakat birbirini gösterir mukaddes zuhuratı vardır. Ve ef'alinin cilvelerinde çeşit çeşit, fakat birbirini ikmal eder tasarrufatı vardır. Ve rengârenk san'atında ve masnuatında çeşit çeşit, fakat birbirini temaşa eder haşmetli rububiyeti vardır.

İşte şu sırr-ı azîme binaen kâinatı hayret-feza acib bir tertib ile tanzim etmiş. En küçük tabakat-ı mahlukattan olan zerrattan tâ semavata ve semavatın birinci tabakasından tâ arş-ı a'zama kadar birbiri üstünde teşkilât var. Her bir sema, bir ayrı âlemin damı ve rububiyet için bir arş ve

tasarrufat-ı İlahiye için bir merkez hükmündedir. O dairelerde ve o tabakatta çendan ehadiyet itibariyle bütün esma bulunabilir. Bütün ünvanlarla tecelli eder. Fakat nasılki adliyede hâkim-i âdil ünvanı asıldır, hâkimdir. Sair ünvanlar orada onun emrine bakar, ona tâbi'dir. Öyle de, herbir tabakat-ı mahlukatta, herbir semada bir isim, bir ünvan-ı İlahî hâkimdir. Sair ünvanlar da onun zımnındadır.

Meselâ: İsm-i Kadîr'e mazhar Hazret-i İsa Aleyhisselâm, hangi semada Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm ile görüştü ise; işte o sema dairesinde Cenab-ı Hak Kadîr ünvanıyla bizzât orada mütecellidir. Meselâ: Hazret-i Musa Aleyhisselâm'ın makamı olan sema dairesinde en ziyade hükümferma, Hazret-i Musa Aleyhisselâm'ın mazhar olduğu "Mütekellim" ünvanıdır ve hâkeza... İşte Zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, çünki ism-i a'zama mazhardır ve nübüvveti umumîdir ve bütün esmaya mazhardır. Elbette bütün devair-i rububiyetle alâkadardır. Elbette o dairelerde makam sahibi olan Enbiyalarla görüşmek ve umum tabakattan geçmek; hakikat-ı Mi'racı iktiza ediyor.

İkinci Temsil: Nasılki bir sultanın ünvanlarından olan "Kumandan-ı A'zam" ünvanı, devair-i askeriyenin serasker dairesi gibi küllî ve geniş daireden tut, tâ onbaşı dairesi gibi cüz'î ve hususî herbir dairede bir zuhuru, bir cilvesi vardır. Meselâ: Bir nefer; o kumandanlık ünvan-ı a'zamının nümunesini onbaşı şahsında görür, ona bakar, ondan emir alır. O nefer onbaşı olduğunda; çavuş dairesindeki kumandanlık dairesi nazarına çarpar, ona bakar. Sonra çavuş olsa, o vakit kumandanlık nümunesini ve cilvesini mülazım dairesinde görür. O makamda ona mahsus bir iskemle bulunur. Ve hâkeza... Yüzbaşı, binbaşı, ferik, müşir dairelerinden her birinde, dairelerin büyük ve küçüklüğü nisbetinde o kumandanlık ünvanını görür.

Şimdi bir neferi o kumandan-ı a'zam, bütün devair-i askeriyeye taalluk edecek bir vazife ile tavzif etmek istese, bir müfettiş gibi her devairi görüp ve görünecek bir makam vermek istese; elbette o kumandan-ı a'zam o neferi, onbaşı

dairesinden tut tâ daire-i a’zamına kadar birer birer gezdirecek; tâ görsün, görülsün. Sonra huzuruna kabul edip sohbetine müşerref ederek, nişan ve ferman verip taltif ederek, tâ geldiği yere kadar bir anda gönderir.

Şu temsilde bir noktayı nazara almak lâzım ki: Padişah eğer âciz olmazsa, surî olduğu gibi, manevî cihetinde de iktidarı olsa; o vakit ferik, müşir, mülazım gibi eşhası tevkil etmez. Bizzât her yerde bulunur. Yalnız bazı perdeler altında ve makam sahibi eşhasın arkasında, doğrudan doğruya emri o verir. Bazı veliyy-i kâmil olan padişahlar; çok dairelerde, bazı eşhas suretinde icraatını yaptığı rivayet edilir.

Şu temsil ile baktığımız hakikat ise: Acz, onun içinde olmadığı için, doğrudan doğruya herbir dairede emir ve hüküm kumandan-ı a’zamdan geliyor. Onun emriyle, iradesiyle, kuvvetiyledir.

İşte şu temsil gibi; Hâkim-i Arz ve Semavat, “Emr-i Kün Feyekûn”e mâlik, Âmir-i Mutlak olan Sultan-ı Ezelî ve Ebedî, tabakat-ı mahlukatında cereyan eden ve kemal-i itaat ve intizam ile imtisal olunan, evamir ve kumandanlığının şuunatı ve zerrattan seyyarata ve sinekten semavata kadar olan tabakat-ı mahlukat ve tavaif-i mevcudatta küçük-büyük, cüz’î-küllî tabakatı ve taifeleri ayrı ayrı, fakat birbirine bakar bir tarzda birer daire-i rububiyet, birer tabaka-i hâkimiyet görünüyor. Şimdi, bütün kâinattaki makasıd-ı ulya ve netaic-i uzmayı anlayacak ve bütün tabakatın ayrı ayrı vezaif-i ubudiyetlerini görmekle, Zât-ı Kibriya’nın saltanat-ı rububiyetini, haşmet-i hâkimiyetini müşahede ederek, o zâtın marziyatı ne olduğunu anlamak ve onun saltanatına dellâl olmak için, alâküllihal o tabakat ve dairelere bir seyr ü sülûk olacaktır. Tâ daire-i a’zamiyesinin ünvanı olan Arş-ı A’zamına girecek, tâ Kab-ı Kavseyn’e, yani imkân ve vücub ortasında Kab-ı Kavseyn ile işaret olunan makama girecek ve Zât-ı Celil-i Zülcemal ile görüşecektir ki; şu seyr ü sülûk ise, Mi’racın hakikatıdır.

Herbir insan aklıyla hayal sür'atinde seyeranı, herbir veli kalbiyle berk sür'atinde cevelanı ve cism-i nuranî olan herbir melek ruh sür'atinde Arştan Ferşe, Ferşten Arşa deveranı, ehl-i Cennet'in insanları, Burak sür'atinde haşirden beşyüz sene fazla mesafeden Cennet'e çıkmaları olduğu gibi; nur ve nur kabiliyetinde ve evliya kalblerinden daha latif ve emvatın ruhlarından ve melaike cisimlerinden daha hafif ve cesed-i necmî ve beden-i misalîden daha zarif olan Ruh-u Muhammedî'nin (A.S.M.) hadsiz vezaifine medar ve cihazatının mahzeni olan cism-i Muhammedî (A.S.M.), elbette onun ruh-u âlîsiyle Arşa kadar beraber gidecektir.

Şimdi makam-ı istima'da olan mülhide bakıyoruz. Hatıra geliyor ki, o mülhid kalbinden der: "Ben Allah'ı tanımıyorum, Peygamberi bilmiyorum, nasıl Mi'raca inanacağım?"

Biz de deriz ki: Madem şu kâinat ve mevcudat var ve içinde ef'al ve icad var. Hem madem muntazam bir fiil, fâilsiz olmaz. Manidar bir kitab, kâtibsiz olmaz. San'atlı bir nakış, nakkaşsız olmaz. Elbette şu kâinatı dolduran ef'al-i hakîmanenin bir fâili ve yeryüzünün mevsim-be-mevsim tazelenen hayretfeza nukuşlarının, manidar mektubatının bir kâtibi, bir nakkaşı vardır. Hem madem bir işde iki hâkimin bulunması, o işin intizamını bozuyor. Hem madem sinek kanadından tâ semavat kandiline kadar mükemmel bir intizam var. Öyle ise, o hâkim birdir. (Bir olmazsa) çünki herşeyde san'at ve hikmet o derece acibdir ki; o şeyin sâni'i, herbir şeye muktedir olacak, herbir işi bilecek bir derecede kadîr-i mutlak olmak lâzım gelir. Öyle ise bir olmazsa, mevcudat adedince ilahların bulunması lâzım gelir. O ilahlar hem birbirine zıd, hem birbirine misil olacaklar ve o halde şu acib intizam bozulmamak, yüzbin defa muhaldir. Hem madem şu mevcudatın tabakatı, bir ordudan bin defa daha muntazam bir emir ile hareket ettiği bilbedahe görünüyor. Yıldızların, güneş ve kamerin muntazaman hareketlerinden tut, tâ badem çiçeklerine kadar herbir taife o kadar muntazam, o kadar mükemmel bir surette Kadîr-i Ezelî'nin

o taifeye verdiği nişanları, formaları, güzel libasları ve tayin ettiği harekâtı, bin defa ordudan daha muntazam bir tarzda izhar ediyor. Öyle ise şu kâinatın mevcudatı, (onun emrine bakar ve imtisal eder) perde-i gayb arkasında bir Hâkim-i Mutlak'ı vardır.

Hem madem o Hâkim, bütün yaptığı icraat-ı hakîmane şehadetiyle, hem gösterdiği âsâr-ı haşmetle bir Sultan-ı Zülcelal'dir. Hem gösterdiği ihsanat ile, gayet Rahîm bir Rab'dir. Hem izhar ettiği güzel san'atlarıyla, san'atperver ve san'atını çok sever bir Sâni'dir. Hem gösterdiği tezyinat ve merak-aver san'atlarıyla, zîşuurların nazar-ı istihsanını âsârına celbetmek isteyen bir Hâlık-ı Hakîm'dir. Hem hilkat-i âlemde gösterdiği muhayyir-ül ukûl tezyinatın ne demek olduğunu ve mahlukat nereden gelip nereye gideceğini, rububiyetinin hikmetiyle zîşuura bildirmek istediği anlaşılıyor. Elbette bu Hâkim-i Hakîm ve Sâni'-i Alîm, rububiyetini göstermek ister.

Hem madem bu kadar gösterdiği âsâr-ı lütuf ve merhamet ve garaib-i san'at ile zîşuura kendini tanıttırmak ve sevdirmek ister. Elbette zîşuurlardan arzularını ve onlardaki marziyatı ne olduğunu, bir mübelliğ vasıtasıyla bildirecektir. Öyle ise zîşuurlardan birisini tayin edip, onun ile o rububiyetini ilân edecektir. Ve sevdiği san'atlarını teşhir için, bir dellâlı kurb-u huzuruna müşerref edip, teşhire vasıta edecektir. Ve o ulvî makasıdını sair zîşuurlara bildirmekle kemalâtını izhar etmek için, birisini muallim tayin edecektir. Ve şu kâinatta dercettiği tılsımı ve şu mevcudatta gizlediği muamma-i rububiyeti manasız kalmamak için, herhalde bir rehber tayin edecektir. Ve gösterdiği ve enzarın temaşasına neşrettiği mehasin-i san'at, faidesiz ve abes kalmamak için; onlardaki makasıdı ders verecek bir rehber tayin edecektir. Hem marziyatını zîşuurlara tebliğ etmek için, birisini bütün zîşuurların fevkinde bir makama çıkaracak ve marziyatını ona bildirecek, onlara gönderecektir.

Madem hakikat ve hikmet böyle iktiza ediyor ve şu vezaife en elyak Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Çünki bilfiil en mükemmel bir surette o vazifeleri yapmıştır. Teşkil ettiği âlem-i İslâm ve gösterdiği nur-u İslâmiyet, bir şahid-i âdil ve sadıktır. Öyle ise o zât, doğrudan doğruya bütün kâinatın fevkine çıkıp, bütün mevcudattan geçip, bir makama girmek lâzımdır ki; bütün mahlukatın Hâlıkı ile umumî, ulvî, küllî bir sohbet etsin. İşte Mi'rac dahi, bu hakikatı ifade ediyor.

Elhasıl: Madem şu azîm kâinatı mezkûr maksadlar gibi çok azîm makasıd ve çok büyük gayeler için şu surette teşkil, tertib ve tezyin etmiştir. Hem madem şu mevcudat içinde, şu umumî rububiyeti, bütün dekaikı ile; şu azîm saltanat-ı uluhiyeti, bütün hakaikı ile görecek insan nev'i vardır. Elbette o Hâkim-i Mutlak, o insan ile konuşacaktır, makasıdını bildirecektir. Madem her insan cüz'iyetten ve süfliyetten tecerrüd edip, en yüksek bir makam-ı küllîye çıkamıyor. O Hâkim'in küllî hitabına bizzât muhatab olamıyor. Elbette o insanlar içinde bazı efrad-ı mahsusa, o vazife ile muvazzaf olacaklar; tâ iki cihetle münasebeti bulunsun. Hem insan olmalı, tâ insanlara muallim olsun. Hem ruhen gayet ulvî olmalı ki, tâ doğrudan doğruya hitaba mazhar olsun. Şimdi madem şu insanlar içinde, şu kâinat Sâni'inin makasıdını en mükemmel bir surette bildiren ve şu kâinat tılsımını keşfeden ve hilkatin muammasını açan ve rububiyetin mehasin-i saltanatına en mükemmel tarzda dellâllık eden Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Elbette bütün efrad-ı insaniye içinde öyle bir manevî seyr ü sülûkü olacaktır ki; cismanî âlemde seyr ü seyahat suretinde bir Mi'racı olacaktır. "Yetmiş bin perde" tabir olunan berzah-ı esma ve tecelli-i sıfât ve ef'al ve tabakat-ı mevcudatın arkasına kadar kat'-ı meratib edecektir. İşte Mi'rac budur.

Yine hatıra geliyor ki: Ey müstemi'! Sen kalbinden diyorsun ki: "Nasıl inanayım, herşeyden daha yakın bir

Rabb'a binler sene mesafeyi kat'edip, yetmişbin perdeyi geçtikten sonra onunla görüşmek ne demektir?"

Biz de deriz ki: Cenab-ı Hak herşeye, herşeyden daha yakındır. Fakat herşey, ondan nihayetsiz uzaktır. Nasılki Güneş'in şuuru ve konuşması olsa, senin elindeki âyine vasıtasıyla seninle konuşabilir. İstediği gibi sende tasarruf eder. Belki âyine-misal senin gözbebeğinden sana daha yakın olduğu halde, sen dörtbin sene kadar ondan uzaksın, hiçbir cihette ona yanaşamazsın. Eğer terakki etsen, Kamer makamına gelip, doğrudan doğruya bir mukabele noktasına çıksan, ona yalnız bir nevi âyinedarlık edebilirsin. Öyle de, Şems-i Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelal herşeye herşeyden daha yakın olduğu halde; herşey ondan nihayetsiz uzaktır. Yalnız bütün mevcudatı kat'edip, cüz'iyetten çıkıp, külliyetin meratibinde gitgide binler hicablardan geçip, tâ bütün mevcudata muhit bir ismine yanaşır, ondan daha ileride çok meratibi kat'eder. Sonra bir nevi kurbiyete müşerref olur. Hem meselâ: Bir nefer, kumandan-ı a'zamın şahs-ı manevîsinden çok uzaktır. O nefer, kumandanını onbaşılıkta gördüğü küçük bir nümune ile gayet uzak bir mesafede, manevî çok perdeler arkasında ona bakar. Hakikî onun şahs-ı manevîsiyle kurbiyet ise; mülazımlık, yüzbaşılık, binbaşılık gibi çok meratib-i külliyeden geçmek lâzım geliyor. Halbuki kumandan-ı a'zam; emriyle, kanunuyla, nazarıyla, hükmüyle, ilmiyle, -sureten olduğu gibi manen de kumandan ise- bizzât zâtıyla o neferin yanında bulunur, görür. Şu hakikat Onaltıncı Söz'de gayet kat'î bir surette isbat edildiğinden, ona iktifaen burada kısa kesiyoruz.

Yine hatıra gelir ki: Sen kalbinden dersin: "Ben semavatı inkâr ediyorum, melaikelere inanmıyorum. Semavatta birinin gezmesine, melaikelerle görüşmesine nasıl inanayım?"

Evet, senin gibi aklı gözüne inmiş ve gözüne perde çekilmiş adamlara söz anlatmak ve bir şey göstermek, elbette müşkildir. Fakat hak o kadar parlaktır ki, körler de görebildiği için biz de deriz ki: Feza-yı ulvî, bilittifak "esîr"

ile doludur. Ziya, elektrik, hararet gibi sair seyyalat-ı latife, o fezayı dolduran bir maddenin vücuduna delalet eder. Meyveler ağacını, çiçekler çimenlerini, sünbüller tarlalarını, balıklar denizini bilbedahe gösterdiği gibi; şu yıldızlar dahi bizzarure menşe'lerini, tarlasını, denizini, çimengâhının vücudunu, aklın gözüne sokuyorlar. Madem âlem-i ulvîde muhtelif teşkilât var. Muhtelif vaziyetlerde muhtelif ahkâmlar görünüyor. Öyle ise o ahkâmların menşe'leri olan semavat, muhteliftir. İnsanda cisimden başka nasıl akıl, kalb, ruh, hayal, hâfıza gibi manevî vücudlar da var. Elbette insan-ı ekber olan âlemde ve şu insan meyvesinin şeceresi olan kâinatta, âlem-i cismaniyetten başka âlemler var. Hem âlem-i arzdan, tâ Cennet âlemine kadar herbir âlemin birer seması vardır.

Hem melaike için deriz ki: Seyyarat içinde mutavassıt ve yıldızlar içinde küçük ve kesif olan küre-i arz; mevcudat içinde en kıymetdar ve nuranî olan hayat ve şuur, hesabsız bir surette onda bulunuyorlar. Elbette karanlıklı bir hane hükmünde olan şu arza nisbeten müzeyyen kasırlar, mükemmel saraylar hükmünde olan yıldızlar ve yıldızların denizleri olan gökler; zîşuur ve zîhayat ve pek kesretli ve muhtelif-ül ecnas olan melaike ve ruhanîlerin meskenleridir. Pek kat'î bir surette İşarat-ül İ'caz namındaki tefsirimde ثُمَّ اسْتَوَى اِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيهُنَّ سَبْعَ سَموَاتٍ âyetinde, semavatın hem vücudu, hem taaddüdü isbat edildiğinden ve melaike hakkında Yirmidokuzuncu Söz'de iki kerre iki dört eder kat'iyyetinde, melaikelerin vücudunu isbat ettiğimizden, onlara iktifaen burada kısa kesiyoruz.

Elhasıl: Esîrden yapılmış; elektrik, ziya, hararet, cazibe gibi seyyalat-ı latifenin medarı olmuş ve hadîste اَلسَّمَاءُ مَوْجٌ مَكْفُوفٌ işaretiyle, seyyarat ve nücumun harekâtına müsaid olmuş ve Samanyolu denilen "Mecerret-üs Sema"dan tâ en yakın seyyareye kadar, muhtelif vaziyet ve teşekkülde yedi tabaka, herbir tabaka âlem-i arzdan, tâ âlem-i berzaha, âlem-i misale, tâ âlem-i âhirete kadar birer âlemin damı

hükmünde birer semanın bulunması, hikmeten, aklen iktiza eder.

Hem hatıra gelir ki: Ey mülhid! Sen dersin: "Bin müşkilât ile tayyare vasıtasıyla ancak bir-iki kilometre yukarıya çıkılabilir. Nasıl, bir insan cismiyle binler sene mesafeyi birkaç dakika zarfında kat'eder, gider, gelir?"

Biz de deriz: Arz gibi ağır bir cisim, fenninizce hareket-i seneviyesiyle bir dakikada takriben yüz seksen sekiz saat mesafeyi keser. Takriben yirmibeş bin senelik mesafeyi, bir senede kat'ediyor. Acaba, şu muntazam harekâtı ona yaptıran ve bir sapan taşı gibi döndüren bir Kadîr-i Zülcelal; bir insanı, arşa getiremez mi? Şemsin cazibesi denilen bir kanun-u Rabbanî ile Mevlevî gibi etrafında pek ağır olan cism-i arzı gezdiren bir hikmet, cazibe-i rahmet-i Rahman ile ve incizab-ı muhabbet-i Şems-i Ezel ile bir cism-i insanı berk gibi arş-ı Rahman'a çıkaramaz mı?

Yine hatıra gelir ki, diyorsun: "Haydi çıkabilir, niçin çıkmış? Ne lüzumu var? Veliler gibi ruh ve kalbi ile gitse, yeter?"

Biz de deriz ki: Madem Sâni'-i Zülcelal, mülk ve melekûtundaki âyât-ı acibesini göstermek ve şu âlemin tezgâh ve menba'larını temaşa ettirmek ve a'mal-i beşeriyenin netaic-i uhreviyesini irae etmek istemiş. Elbette âlem-i mubsıratın anahtarı hükmünde olan gözünü ve mesmuat âlemindeki âyâtı temaşa eden kulağını, Arş'a kadar beraber alması lâzım geldiği gibi; ruhunun hadsiz vezaife medar olan âlât ve cihazatının makinesi hükmünde olan cism-i mübarekini dahi, tâ Arş'a kadar beraber alması mukteza-yı akıl ve hikmettir. Nasılki Cennet'te, hikmet-i İlahiye cismi ruha arkadaş ediyor. Çünki pekçok vezaif-i ubudiyete ve hadsiz lezaiz ve âlâma medar olan ceseddir. Elbette o cesed-i mübarek, ruha arkadaş olacaktır. Madem Cennet'e cisim, ruh ile beraber gider. Elbette Cennet-ül Me'va gövdesi olan Sidret-ül Münteha'ya uruc eden Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) ile cesed-i mübarekini refakat ettirmesi, ayn-ı hikmettir.

Yine hatıra gelir ki, dersin: “Birkaç dakikada binler sene mesafeyi kat’etmek, aklen muhaldir?”

Biz de deriz ki: Sâni’-i Zülcelal’in san’atında harekât, nihayet derecede muhteliftir. Meselâ: Savtın sür’atiyle; ziya, elektrik, ruh, hayal sür’atleri ne kadar mütefavit olduğu malûm. Seyyaratın dahi fennen harekâtı o kadar muhteliftir ki, akıl hayrettedir. Acaba latif cismi, urucda sür’atli olan ulvî ruhuna tâbi’ olmuş; ruh sür’atinde hareketi nasıl akla muhalif görünür? Hem on dakika yatsan, bazı olur ki bir sene kadar hâlâta maruz olursun. Hattâ bir dakikada insan gördüğü rü’yayı, onun içinde işittiği sözleri, söylediği kelimatı toplansa, uyanık âleminde bir gün, belki daha fazla zaman lâzımdır. Demek oluyor ki: Bir zaman-ı vâhid, iki şahsa nisbeten, birisine bir gün, birisine de bir sene hükmüne geçer.

Şu manaya bir temsil ile bak ki: İnsanın hareketinden, güllenin hareketinden, savttan, ziyadan, elektrikten, ruhtan, hayalden tezahür eden sür’at-i harekâtta bir mikyas olmak için şöyle bir saat farzediyoruz ki; o saatta on iğne var. Birisi, saatleri gösterir. Biri de, ondan altmış defa daha geniş bir dairede dakikayı sayar. Birisi, altmış defa daha geniş bir daire içinde sâniyeleri; diğeri, yine altmış defa daha geniş bir dairede sâliseleri ve hâkeza râbiaları, hâmiseleri, sâdise, sâbia, sâmine, tâsia, tâ âşireleri sayacak gayet muntazam azîm bir dairede birer ibre farz ediyoruz. Farazâ saati sayan ibrenin dairesi, küçük saatimiz kadar olsa; herhalde âşireleri sayan ibrenin dairesi, arzın medar-ı senevîsi kadar, belki daha fazla olmak lâzım gelir. Şimdi iki şahıs farzediyoruz: Biri, saati sayan ibreye binmiş gibi o ibrenin harekâtına göre temaşa ediyor. Diğeri, âşireleri sayan ibreye binmiş. Bu iki şahsın bir zaman-ı vâhidde müşahede ettikleri eşya; saatimizle arzın medar-ı senevîsi nisbeti gibi, meşhudatça pekçok farkları vardır. İşte zaman, (çünki) harekâtın bir rengi, bir levni yahut bir şeridi hükmünde olduğundan, harekâtta cari olan bir hüküm, zamanda dahi caridir. İşte bir saatte meşhudatımız, bir

saatin saati sayan ibresine binen zîşuur şahsın meşhudatı kadar olduğu ve hakikat-ı ömrü de o kadar olduğu halde; âşire ibresine binen şahıs gibi, aynı zamanda, o muayyen saatte Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, burak-ı tevfik-i İlahîye biner; berk gibi bütün daire-i mümkinatı kat'edip, acaib-i mülk ve melekûtu görüp, daire-i vücub noktasına çıkıp, sohbete müşerref olup, rü'yet-i cemal-i İlahîye mazhar olarak, fermanı alıp vazifesine dönebilir ve dönmüş ve öyledir.

Yine hatıra gelir ki: Dersiniz: "Evet olabilir, mümkündür. Fakat her mümkün vaki' olmuyor. Bunun emsali var mı ki kabul edilsin? Emsali olmayan bir şeyin, yalnız imkânı ile vukuuna nasıl hükmedilebilir?"

Biz de deriz ki: Emsali o kadar çoktur ki, hesaba gelmez. Meselâ: Her zînazar gözüyle yerden tâ Neptün seyyaresine kadar bir sâniyede çıkar. Her zîilim aklıyla kozmoğrafya kanunlarına binip, yıldızların tâ arkasına bir dakikada gider. Her zîiman, namazın ef'al ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi Mi'rac ile kâinatı arkasına atıp, huzura kadar gider. Her zîkalb ve kâmil veli, seyr ü sülûk ile, arştan ve daire-i esma ve sıfâttan kırk günde geçebilir. Hattâ Şeyh-i Geylanî, İmam-ı Rabbanî gibi bazı zâtların ihbarat-ı sadıkaları ile; bir dakikada arşa kadar uruc-u ruhanîleri oluyor. Hem ecsam-ı nurani olan melaikelerin Arştan ferşe, ferşten Arşa kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır. Hem ehl-i Cennet, mahşerden Cennet bağlarına kısa bir zamanda uruc ediyorlar. Elbette bu kadar nümuneler gösteriyorlar ki: Bütün evliyaların sultanı, umum mü'minlerin imamı, umum ehl-i Cennet'in reisi ve umum melaikenin makbulü olan Zât-ı Ahmediye'nin (A.S.M.) seyr ü sülûkuna medar bir mi'racı bulunması ve onun makamına münasib bir surette olması, ayn-ı hikmettir ve gayet makuldür ve şübhesiz vaki'dir.

ÜÇÜNCÜ ESAS

Hikmet-i Mi'rac nedir?

Elcevab: Mi'racın hikmeti o kadar yüksektir ki, fikr-i beşer ulaşamıyor. O kadar derindir ki, ona yetişemiyor. O kadar incedir ve latiftir ki, akıl kendi başıyla göremiyor. Fakat bazı işaretlerle, hakikatları bilinmezse de vücudları bildirilebilir. Şöyle ki:

Şu kâinatın hâlıkı, şu kesret tabakatında nur-u vahdetini ve tecelli-i ehadiyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından tâ mebde'-i vahdete bir hayt-ı ittisal suretinde bir Mi'rac ile bir ferd-i mümtazı, bütün mahlukat hesabına, kendine muhatab ittihaz ederek, bütün zîşuur namına, makasıd-ı İlahiyesini ona anlatmak ve onunla bildirmek ve onun nazarı ile, âyine-i mahlukatında cemal-i san'atını, kemal-i rububiyetini müşahede etmek ve ettirmektir.

Hem Sâni'-i Âlem'in, âsârın şehadetiyle nihayetsiz cemal ve kemali vardır. Cemal hem kemal, ikisi de mahbub-u lizâtihîdirler. Yani bizzât sevilirler. Öyle ise, o cemal ve kemal sahibinin cemal ve kemaline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnuatında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnuatını sever, çünki masnuatının içinde cemalini, kemalini görür. Masnuat içinde en sevimli ve en âlî, zîhayattır. Zîhayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde câmiiyet itibariyle en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidadı tamamıyla inkişaf

eden, bütün masnuatta münteşir ve mütecelli kemalâtın nümunelerini gösteren ferd, en sevimlidir.

İşte Sâni'-i Mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün enva'ını bir noktada, bir âyinede görmek ve bütün enva'-ı cemalini, ehadiyet sırrıyla göstermek için; şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakaik-i esasiyesini istiab edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zâtı, o mebde'-i evvel olan çekirdekten, tâ münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal hükmünde olan bir Mi'rac ile, o ferdin kâinat namına mahbubiyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rü'yet-i cemaline müşerref etmek ve ondaki halet-i kudsiyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanıyla tavzif etmektir.

Şimdi şu hikmet-i âliyeye bakmak için iki temsil dûrbîniyle tarassud edeceğiz.

Birinci temsil: Onbirinci Söz'ün hikâye-i temsiliyesinde tafsilen beyan edildiği gibi: Nasılki bir Sultan-ı Zîşan'ın, pekçok hazineleri ve o hazinelerde pekçok cevahirlerin enva'ı bulunsa, hem sanayi-i garibede çok mehareti olsa ve hesabsız fünun-u acibeye marifeti, ihatası bulunsa, nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ıttılaı olsa.. her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görüp ve göstermek istemesi sırrınca: Elbette o sultan-ı zîfünun dahi, bir meşher açmak ister ki; içinde sergiler dizsin, tâ nâsın enzarına saltanatının haşmetini, hem servetinin şaşaasını, hem kendi san'atının hârikalarını, hem kendi marifetinin garibelerini izhar edip göstersin; tâ, cemal ve kemal-i manevîsini iki vecihle müşahede etsin. Bir vechi: Bizzât nazar-ı dekaik-aşinasıyla görsün. Diğeri: Gayrın nazarıyla baksın. Ve şu hikmete binaen elbette cesîm, muhteşem, geniş bir saray yapmağa başlar. Şahane bir surette dairelere, menzillere taksim eder. Hazinelerinin türlü türlü murassaatıyla süslendirip, kendi dest-i san'atının en güzel, en latif san'atlarıyla zînetlendirir. Fünun ve hikmetinin en incelikleriyle tanzim eder. Ve ulûmunun âsâr-ı

mu’cizekâraneleriyle donatır, tekmil eder. Sonra nimetlerinin çeşitleriyle, taamlarının lezizleriyle, her taifeye lâyık sofraları serer. Bir ziyafet-i âmme ihzar eder. Sonra raiyetine kendi kemalâtını göstermek için, onları seyre ve ziyafete davet eder. Sonra birisini Yaver-i Ekrem yapar, aşağıki tabakat ve menzillerden yukarıya davet eder; daireden daireye, üst üstteki tabakalarda gezdirir. O acib san’atının makinelerini ve tezgâhlarını ve aşağıdan gelen mahsulâtın mahzenlerini göstere göstere, tâ daire-i hususiyesine kadar getirir. Bütün o kemalâtının madeni olan mübarek zâtını ona göstermekle ve huzuruyla onu müşerref eder. Kasrın hakaikını ve kendi kemalâtını ona bildirir. Seyircilere rehber tayin eder, gönderir. Tâ o sarayın Sâni’ini, o sarayın müştemilâtıyla, nukuşuyla, acaibiyle, ahaliye tarif etsin. Ve sarayın nakışlarındaki rumuzunu bildirip ve içindeki san’atlarının işaretlerini öğretip, (derunundaki manzum murassa’lar ve mevzun nukuş nedir? Ve saray sahibinin kemalâtını ve hünerlerini nasıl gösterirler?) o saraya girenlere tarif etsin ve girmenin âdâbını ve seyrin merasimini bildirip ve görünmeyen sultan-ı zîfünun ve zîşuuna karşı, marziyatı ve arzuları dairesinde teşrifat merasimini tarif etsin.

Aynen öyle de: وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ ٱلاَعْلَى Ezel-Ebed Sultanı olan Sâni’-i Zülcelal, nihayetsiz kemalâtını ve nihayetsiz cemalini görmek ve göstermek istemiştir ki: Şu âlem sarayını öyle bir tarzda yapmıştır ki; herbir mevcud, pekçok dillerle onun kemalâtını zikreder. Pekçok işaretlerle cemalini gösterir. Esma-i hüsnasının herbir isminde ne kadar gizli manevî defineler ve herbir ünvan-ı mukaddesesinde ne kadar mahfî letaif bulunduğunu, şu kâinat bütün mevcudatıyla gösterir. Ve öyle bir tarzda gösterir ki: Bütün fünun, bütün desatiriyle şu kitab-ı kâinatı, zaman-ı Âdem’den beri mütalaa ediyor. Halbuki o kitab, esma ve kemalât-ı İlahiyeye dair ifade ettiği manaların ve gösterdiği âyetlerin öşr-i mi’şarını daha okuyamamış. İşte şöyle bir saray-ı âlemi, kendi kemalât ve cemal-i manevîsini görmek ve göstermek

için bir meşher hükmünde açan Celil-i Zülcemal, Cemil-i Zülcelal, Sâni'-i Zülkemal'in hikmeti iktiza ediyor ki: Şu âlem-i arzdaki zîşuurlara nisbeten abes ve faidesiz olmamak için, o sarayın âyetlerinin manasını birisine bildirsin. O saraydaki acaibin menba'larını ve netaicinin mahzenleri olan avalim-i ulviyede birisini gezdirsin. Ve bütün onların fevkine çıkarsın ve kurb-u huzuruna müşerref etsin ve âhiret âlemlerinde gezdirsin, umum ibadına bir muallim ve saltanat-ı rububiyetine bir dellâl ve marziyat-ı İlahiyesine bir mübelliğ ve saray-ı âlemindeki âyât-ı tekviniyesine bir müfessir gibi, çok vazifeler ile tavzif etsin. Mu'cizat nişanlarıyla imtiyazını göstersin. Kur'an gibi bir ferman ile o şahsı, Zât-ı Zülcelal'in has ve sadık bir tercümanı olduğunu bildirsin.

İşte Mi'racın pekçok hikmetlerinden şu temsil dûrbîniyle bir-ikisini nümune olarak gösterdik. Sairlerini kıyas edebilirsin.

İkinci Temsil: Nasılki bir zât-ı zîfünun, mu'ciznüma bir kitabı te'lif edip yazsa.. öyle bir kitab ki, her sahifesinde yüz kitab kadar hakaik, her satırında yüz sahife kadar latif manalar, herbir kelimesinde yüz satır kadar hakikatlar, her harfinde yüz kelime kadar manalar bulunsa; bütün o kitabın maânî ve hakaikları, o kâtib-i mu'ciznümanın kemalât-ı maneviyesine baksa, işaret etse, elbette öyle bitmez bir hazineyi kapalı bırakıp abes etmez. Her halde o kitabı, bazılara ders verecek. Tâ o kıymetdar kitab, manasız kalıp, beyhude olmasın. Onun gizli kemalâtı zahir olup, kemalini bulsun ve cemal-i manevîsi görünsün. O da sevinsin ve sevdirsin. Hem o acib kitabı bütün maânîsiyle, hakaikıyla ders verecek birisini, en birinci sahifeden, tâ nihayete kadar üstünde ders vere vere geçirecektir.

Aynen öyle de: Nakkaş-ı Ezelî, şu kâinatı, kemalâtını ve cemalini ve hakaik-i esmasını göstermek için öyle bir tarzda yazmıştır ki; bütün mevcudat, hadsiz cihetlerle nihayetsiz kemalâtını ve esma ve sıfâtını bildirir, ifade eder. Elbette bir kitabın manası bilinmezse hiçe sukut eder. Bahusus böyle

herbir harfi, binler manayı tazammun eden bir kitab, sukut edemez ve ettirilmez. Öyle ise o kitabı yazan, elbette onu bildirecektir, her taifenin istidadına göre bir kısmını anlattıracaktır. Hem umumunu, en âmm nazarlı, en küllî şuurlu, en mümtaz istidadlı bir ferde ders verecektir. Öyle bir kitabın umumunu ve küllî hakaikını ders vermek için, gayet yüksek bir seyr ü sülûk ettirmek hikmeten lâzımdır. Yani, birinci sahifesi olan tabakat-ı kesretin en nihayetinden tut, tâ münteha sahifesi olan daire-i ehadiyete kadar bir seyeran ettirmek lâzım geliyor. İşte şu temsil ile Mi'racın ulvî hikmetlerine bir derece bakabilirsin.

Şimdi makam-ı istima'da olan mülhide bakıp, kalbini dinleyeceğiz; ne hale girdiğini göreceğiz. İşte, hatıra geliyor ki: Onun kalbi diyor: Ben inanmağa başladım. Fakat iyi anlayamıyorum. Üç mühim müşkilim daha var.

Birincisi: Şu Mi'rac-ı azîm, niçin Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'a mahsustur?

İkincisi: O zât, nasıl şu kâinatın çekirdeğidir? Dersiniz: Kâinat, onun nurundan halkolunmuş. Hem kâinatın en âhir ve en münevver meyvesidir. Bu ne demektir?

Üçüncüsü: Sâbık beyanatınızda diyorsunuz ki: Âlem-i ulvîye çıkmak; şu âlem-i arziyedeki âsârların makinelerini, tezgâhlarını ve netaicinin mahzenlerini görmek için uruc etmiştir. Ne demektir?

Elcevab:

Birinci müşkiliniz: Otuz aded Sözlerde tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zât-ı Ahmediye'nin (A.S.M.) kemalâtına ve delail-i nübüvvetine ve o mi'rac-ı a'zama en elyak o olduğuna icmalî işaretler nev'inde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz. Şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebur gibi Kütüb-ü Mukaddeseden, pek çok tahrifata maruz oldukları halde, şu zamanda dahi, Hüseyin-i Cisrî gibi bir muhakkik, nübüvvet-i Ahmediyeye (A.S.M.) dair yüzondört işarî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdiye"de göstermiştir.

Sâniyen: Tarihçe sabit, Şıkk ve Satih gibi meşhur iki kâhinin, nübüvvet-i Ahmediyeden (A.S.M.) biraz evvel, nübüvvetine ve âhirzaman peygamberi o olduğuna beyanatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.

Sâlisen: Veladet-i Ahmediye (A.S.M.) gecesinde Kâ'be'deki sanemlerin sukutuyla, Kisra-yı Faris'in saray-ı meşhuresi olan Eyvan'ı inşikak etmesi gibi, irhasat denilen yüzer hârika, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi ve câmide bir cemaat-ı azîme huzurunda, kuru direğin, minberin naklinden dolayı müfarakat-ı Ahmediyeden (A.S.M.) deve gibi enîn ederek ağlaması; وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ nassı ile, Şakk-ı Kamer gibi, muhakkiklerin tahkikatıyla bine baliğ mu'cizatla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede; ve bütün muamelâtının şehadetiyle secaya-yı sâmiye, vazifesinde ve tebligatında en âlî bir derecede; ve Din-i İslâmdaki mehasin-i ahlâkın şehadetiyle, şeriatında en âlî hisal-ı hamîde, en mükemmel derecede bulunduğuna ehl-i insaf ve dikkat tereddüd etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaretinde işaret edildiği gibi: Uluhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil, en a'zamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) dinindeki a'zamî ubudiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir. Hem Hâlık-ı Âlem'in nihayet kemaldeki cemalini bir vasıta ile göstermek, mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedahe o zâttır.

Hem Sâni'-i Âlem'in nihayet cemalde olan kemal-i san'atı üzerine enzar-ı dikkati celb etmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşahede o zâttır.

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakatında vahdaniyetini ilân etmek istemesine mukabil, -tevhidin en

a’zamî bir derecede- bütün meratib-i tevhidi ilân eden yine bizzarure o zâttır.

Hem Sahib-i Âlem’in nihayet derecede âsârındaki cemalin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zâtîsini ve cemalinin mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şaşaalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip ve başkasına sevdiren yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni’i, gayet hârika mu’cizeleri ile ve gayet kıymetdar cevahirler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi ve onlarla kemalâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en a’zamî bir surette teşhir edici ve tavsif edici ve tarif edici yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu kâinatın Sâni’i, şu kâinatı enva’-ı acaib ve zînetlerle süslendirmek suretinde yapması ve zîşuur mahlukatını seyr ü tenezzüh ve ibret ü tefekkür için ona idhal etmesi ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiinin manalarını, kıymetlerini, ehl-i temaşa ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil; en a’zamî bir surette cin ve inse, belki ruhanîlere ve melaikelere de Kur’an-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm’i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksad ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudatın “Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?” olan şu üç sual-i müşkilin muammasını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vâzıh bir surette ve en a’zamî bir derecede hakaik-i Kur’aniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedahe o zâttır.

Hem şu âlemin Sâni’-i Zülcelal’i, bütün güzel masnuatıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırmak ve kıymetli nimetlerle kendini onlara sevdirmesi, bizzarure onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyatı ve arzu-yu İlahiyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en a’lâ ve ekmel

bir surette, Kur'an vasıtasıyla o marziyat ve arzuları beyan eden ve getiren, yine bilbedahe o zâttır.

Hem Rabb-ül Âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidad verdiğinden ve bir ubudiyet-i külliyeye müheyya ettiğinden ve hissiyatça kesrete ve dünyaya mübtela olduğundan, bir rehber vasıtasıyla, yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkiye çevirmek istemesine mukabil; en a'zamî bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'an vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfa eden, yine bilbedahe o zâttır.

İşte mevcudatın en eşrefi olan zîhayat ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan ve hakikî insan içinde geçmiş vezaifi en a'zamî bir derecede, en ekmel bir surette îfa eden zât; elbette o mi'rac-ı azîm ile Kab-ı Kavseyn'e çıkacak, saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmetini açacak, imanın hakaik-i gaybiyesini görecek, yine o olacaktır.

Sâbian: Bilmüşahede şu masnuatta gayet güzel tahsinat, nihayet derecede süslü tezyinat vardır. Ve bilbedahe şöyle tahsinat ve tezyinat, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir. Ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarure o Sâni'de san'atına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnuat içinde en câmi' ve letaif-i san'atı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnuattaki güzellikleri "Mâşâallah" deyip istihsan eden, bilbedahe o san'atperver ve san'atını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub, o olacaktır.

İşte masnuatı yaldızlayan mezaya ve mehasine ve mevcudatı ışıklandıran letaif ve kemalâta karşı: "Sübhanallah, Mâşâallah, Allahü Ekber" diyerek semavatı çınlattıran ve Kur'anın nağamatıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeye getiren yine bilmüşahede o zâttır.

İşte böyle bir zât ki: اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca bütün ümmetin işlediği hasenatın bir misli, onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salavatı, onun manevî kemalâtına imdad veren ve risaletinde gördüğü vezaifin netaicini ve manevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i İlahiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir zât, elbette Mi'rac merdiveniyle Cennet'e, Sidret-ül Münteha'ya, Arş'a ve Kab-ı Kavseyn'e kadar gitmek, ayn-ı hak, nefs-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.

İkinci Müşkil: Ey makam-ı istima'daki insan! Şu ikinci işkal ettiğin hakikat o kadar derindir, o kadar yüksektir ki, akıl ona ne ulaşır, ne de yanaşır.. illâ nur-u iman ile görünür. Fakat bazı temsilât ile, o hakikatın vücudu, fehme takrib edilir. Öyle ise, bir nebze takribe çalışacağız.

İşte şu kâinata nazar-ı hikmetle bakıldığı vakit, azîm bir şecere manasında görünür. Ve şecerenin nasıl dalları, yaprakları, çiçekleri, meyveleri vardır. Şu şecere-i hilkatin de bir şıkkı olan âlem-i süflinin; anasır dalları, nebatat ve eşcar yaprakları, hayvanat çiçekleri, insan meyveleri hükmünde görünür. Sâni'-i Zülcelal'in ağaçlar hakkında cari olan bir kanunu, elbette şu şecere-i a'zamda da cari olmak, mukteza-yı ism-i Hakîm'dir. Öyle ise mukteza-yı hikmet, şu şecere-i hilkatin de bir çekirdekten yapılmasıdır. Hem öyle bir çekirdek ki; âlem-i cismanîden başka, sair âlemlerin nümunesini ve esasatını câmi' olsun. Çünki binler muhtelif âlemleri tazammun eden kâinatın çekirdek-i aslîsi ve menşei, kuru bir madde olamaz. Madem şu şecere-i kâinattan daha evvel, o nev'den başka şecere yok. Öyle ise ona menşe' ve çekirdek hükmünde olan mana ve nur, elbette yine şecere-i kâinatta bir meyve libasının giydirilmesi, yine Hakîm isminin muktezasıdır. Çünki çekirdek daima çıplak olamaz. Madem evvel-i fıtratta meyve libasını giymemiş. Elbette, âhirde o libası giyecektir. Madem o meyve insandır. Ve madem insan içinde sâbıkan isbat edildiği üzere, en meşhur meyve ve en muhteşem semere ve umumun nazar-ı dikkatini celbeden ve arzın nısfını ve

beşerin humsunun nazarını kendine hasreden ve mehasin-i maneviyesi ile âlemi, ya nazar-ı muhabbet veya hayretle kendine baktıran meyve ise: Zât-ı Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Elbette kâinatın teşekkülüne çekirdek olan nur, onun zâtında cismini giyerek en âhir bir meyve suretinde görünecektir.

Ey müstemi'!. Şu acib kâinat-ı azîme, bir insanın cüz'î mahiyetinden halkolunmasını istib'ad etme! Bir nevi âlem gibi olan muazzam çam ağacını, buğday tanesi kadar bir çekirdekten halkeden Kadîr-i Zülcelal, şu kâinatı "Nur-u Muhammedî"den (Aleyhissalâtü Vesselâm) nasıl halketmesin veya edemesin? İşte şecere-i kâinat, şecere-i tûbâ gibi, gövdesi ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olduğu için; aşağıdaki meyve makamından, tâ çekirdek-i aslî makamına kadar, nurani bir hayt-ı münasebet var. İşte Mi'rac, o hayt-ı münasebetin gılafı ve suretidir ki: Zât-ı

Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, o yolu açmış; velayetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-i ümmeti, ruh ve kalb ile o cadde-i nuranide, Mi'rac-ı Nebevî'nin gölgesinde seyr ü sülûk edip istidadlarına göre makamat-ı âliyeye çıkıyorlar.

Hem sâbıkan isbat edildiği üzere: Şu kâinatın Sâni'i, birinci işkalin cevabında gösterilen makasıd için şu kâinatı, bir saray suretinde yapmış ve tezyin etmiştir. O makasıdın medarı, Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) olduğu için, kâinattan evvel Sâni'-i Kâinat'ın nazar-ı inayetinde olması ve en evvel tecellisine mazhar olmak lâzım geliyor. Çünki bir şeyin neticesi, semeresi; evvel düşünülür. Demek vücuden en âhir, manen de en evveldir. Halbuki Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) hem en mükemmel meyve, hem bütün meyvelerin medar-ı kıymeti ve bütün maksadların medar-ı zuhuru olduğundan en evvel tecelli-i icada mazhar, onun nuru olmak lâzım gelir.

Üçüncü Müşkilin o kadar geniştir ki; bizim gibi dar zihinli insanlar, istiab ve ihata edemez. Fakat uzaktan uzağa bakabiliriz.

Evet âlem-i süflînin manevî tezgâhları ve küllî kanunları, avalim-i ulviyededir. Ve mahşer-i masnuat olan küre-i arzın hadsiz mahlukatının netaic-i a’malleri ve cin ve insin semerat-ı ef’alleri, yine avalim-i ulviyede temessül eder. Hattâ hasenat Cennet’in meyveleri suretine, seyyiat ise Cehennem’in zakkumları şekline girdikleri, pek çok emarat ve pekçok rivayatın şehadeti ile ve hikmet-i kâinatın ve ism-i Hakîm’in iktizasıyla beraber, Kur’an-ı Hakîm’in işaratı gösteriyor. Evet zeminin yüzünde kesret o kadar intişar etmiş ve hilkat o kadar teşa’ub etmiş ki, bütün kâinatta münteşir umum masnuatın pekçok fevkinde ecnas-ı mahlukat ve esnaf-ı masnuat, küre-i zeminde bulunur, değişir; daima dolup boşalır. İşte şu cüz’iyat ve kesretin menba’ları, madenleri elbette küllî kanunlar ve küllî tecelliyat-ı esmaiyedir ki; o küllî kanunlar, o küllî tecelliler ve o muhit esmaların mazharları da bir derece basit ve safi ve herbiri bir âlemin arşı ve sakfı ve bir âlemin merkez-i tasarrufu hükmünde olan semavattır ki; o âlemlerin birisi de Sidret-ül Münteha’daki Cennet-ül Me’vadır. Yerdeki tesbihat ve tahmidat, o Cennet’in meyveleri suretinde (Muhbir-i Sadık’ın ihbarıyla) temessül ettiği sabittir. İşte bu üç nokta gösteriyorlar ki: Yerde olan netaic ve semeratın mahzenleri oralardadır ve mahsulâtı o tarafa gider.

Deme ki: Havaî bir “Elhamdülillah” kelimem, nasıl mücessem bir meyve-i Cennet olur?

Çünki sen gündüz uyanık iken güzel bir söz söylersin; bazan rü’yada güzel bir elma şeklinde yersin. Gündüz çirkin bir sözün, gecede acı bir şey suretinde yutarsın. Bir gıybet etsen, murdar bir et suretinde sana yedirirler. Öyle ise, şu dünya uykusunda söylediğin güzel sözlerin ve çirkin sözlerin; meyveler suretinde uyanık âlemi olan âlem-i âhirette yersin ve yemesini istib’ad etmemelisin.

DÖRDÜNCÜ ESAS

Mi’racın semeratı ve faydası nedir?

Elcevab: Şu şecere-i tûbâ-i maneviye olan Mi’racın beşyüzden fazla meyvelerinden nümune olarak yalnız beş tanesini zikredeceğiz.

Birinci Meyve: Erkân-ı imaniyenin hakaikını göz ile görüp, melaikeyi, Cennet’i, âhireti, hattâ Zât-ı Zülcelal’i göz ile müşahede etmek; kâinata ve beşere öyle bir hazine ve bir nur, ezelî ve ebedî bir hediye getirmiştir ki: Şu kâinatı, perişan ve fâni ve karmakarışık bir vaziyet-i mevhumeden çıkarıp, o nur ve o meyve ile, o kâinatı kudsî mektubat-ı Samedaniye, güzel âyine-i cemal-i Zât-ı Ehadiye vaziyeti olan hakikatını göstermiş. Kâinatı ve bütün zîşuuru sevindirip mesrur etmiş. Hem o nur ve o meyve ile beşeri müşevveş, perişan, âciz, fakir, hacatı hadsiz, a’dası nihayetsiz ve fâni, bekasız bir vaziyet-i dalaletkâraneden o insanı o nur, o meyve-i kudsiye ile ahsen-i takvimde bir mu’cize-i kudret-i Samedaniyesi ve mektubat-ı Samedaniyenin bir nüsha-i câmiası ve Sultan-ı Ezel ve Ebed’in bir muhatabı, bir abd-i hâssı, kemalâtının istihsancısı, halili ve cemalinin hayretkârı, habibi ve Cennet-i bâkiyesine namzed bir misafir-i azizi suret-i hakikîsinde göstermiş. İnsan olan bütün insanlara, nihayetsiz bir sürur, hadsiz bir şevk vermiştir.

İkinci Meyve: Sâni’-i Mevcudat ve Sahib-i Kâinat ve Rabb-ül Âlemîn olan Hâkim-i Ezel ve Ebed’in marziyat-ı Rabbaniyesi olan İslâmiyet’in -başta namaz olarak-

esasatını, cin ve inse hediye getirmiştir ki; o marziyatı anlamak, o kadar merak-aver ve saadet-averdir ki, tarif edilmez. Çünki herkes, büyükçe bir veliyy-i nimet, yahut muhsin bir padişahının uzaktan arzularını anlamağa ne kadar arzukeş ve anlasa ne kadar memnun olur. Temenni eder ki: "Keşke bir vasıta-i muhabere olsa

idi doğrudan doğruya o zât ile konuşsa idim. Benden ne istiyor, anlasa idim.

Benden onun hoşuna gideni bilse idim." der. Acaba bütün mevcudat kabza-i tasarrufunda ve bütün mevcudattaki cemal ve kemalât, onun cemal ve kemaline nisbeten zayıf bir gölge ve her anda nihayetsiz cihetlerle ona muhtaç ve nihayetsiz ihsanlarına mazhar olan beşer, ne derece onun marziyatını ve arzularını anlamak hususunda hâhişger ve merak-aver olması lâzım olduğunu anlarsın.

İşte Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) yetmiş bin perde arkasında o Sultan-ı Ezel ve Ebed'in marziyatını doğrudan doğruya Mi'rac semeresi olarak hakkalyakîn işitip, getirip beşere hediye etmiştir.

Evet beşer, Kamer'deki hali anlamak için ne kadar merak eder ki: Biri gidip, dönüp haber verse. Hem ne kadar fedakârlık gösterir. Eğer anlasa, ne kadar hayret ve meraka düşer. Halbuki Kamer, öyle bir Mâlik-ül Mülk'ün memleketinde geziyor ki: Kamer, bir sinek gibi Küre-i Arz'ın etrafında pervaz eder. Küre-i Arz, pervane gibi Şems'in etrafında uçar. Şems, binler lâmbalar içinde bir lâmbadır ki; o Mâlik-ül Mülk-ü Zülcelal'in bir misafirhanesinde mumdarlık eder. İşte Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) öyle bir Zât-ı Zülcelal'in şuunatını ve acaib-i san'atını ve âlem-i bekada hazain-i rahmetini görmüş, gelmiş, beşere söylemiş. İşte beşer, bu zâtı kemal-i merak ve hayret ve muhabbetle dinlemezse, ne kadar hilaf-ı akıl ve hikmetle hareket ettiğini anlarsın.

Üçüncü Meyve: Saadet-i ebediyenin definesini görüp, anahtarını alıp getirmiş; cin ve inse hediye etmiştir. Evet Mi'rac vasıtasıyla ve kendi gözüyle Cennet'i görmüş ve

Rahman-ı Zülcemal'in rahmetinin bâki cilvelerini müşahede etmiş ve saadet-i ebediyeyi kat'iyyen hakkalyakîn anlamış, saadet-i ebediyenin vücudunun müjdesini cin ve inse hediye etmiştir ki: Bîçare cin ve ins, kararsız bir dünyada ve zelzele-i zeval ve firak içindeki mevcudatı, seyl-i zaman ve harekât-ı zerrat ile adem ve firak-ı ebedî denizine döküldüğü olan vaziyet-i mevhume-i canhıraşanede oldukları hengâmda; şöyle bir müjde, ne kadar kıymetdar olduğu ve i'dam-ı ebedî ile kendilerini mahkûm zanneden fâni cin ve insin kulağında öyle bir müjde, ne kadar saadet-aver olduğu tarif edilmez. Bir adama, i'dam edileceği anda, onun afvıyla kurb-u şahanede bir saray verilse, ne kadar sürura sebebdir. Bütün cin ve ins adedince böyle sürurları topla, sonra bu müjdeye kıymet ver.

Dördüncü Meyve: Rü'yet-i cemalullah meyvesini kendi aldığı gibi, o meyvenin her mü'mine dahi mümkün olduğunu, cin ve inse hediye getirmiştir ki, o meyve, ne derece leziz ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu bununla kıyas edebilirsin. Yani: Her kalb sahibi bir insan; zîcemal, zîkemal, zîihsan bir zâtı sever. Ve o sevmek dahi, cemal ve kemal ve ihsanın derecatına nisbeten tezayüd eder, perestiş derecesine gelir, canını feda eder derecede muhabbet bağlar. Yalnız bir defa görmesine, dünyasını feda etmek derecesine çıkar. Halbuki bütün mevcudattaki cemal ve kemal ve ihsan, onun cemal ve kemal ve ihsanına nisbeten; küçük birkaç lemaatın, güneşe nisbeti gibi de olmaz. Demek nihayetsiz bir muhabbete lâyık ve nihayetsiz rü'yete ve nihayetsiz bir iştiyaka elyak bir Zât-ı Zülcelali Velkemal'in saadet-i ebediyede rü'yetine muvaffak olması, ne kadar saadet-aver ve medar-ı sürur ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu insan isen anlarsın.

Beşinci Meyve: İnsan kâinatın kıymetdar bir meyvesi ve Sâni'-i Kâinat'ın nazdar sevgilisi olduğu, Mi'rac ile anlaşılmış ve o meyveyi cin ve inse getirmiştir. Küçük bir mahluk, zayıf bir hayvan ve âciz bir zîşuur olan insanı, o meyve ile o kadar yüksek bir makama çıkarır ki: Kâinatın

bütün mevcudatı üstünde bir makam-ı fahr veriyor. Ve öyle bir sevinç ve sürur-u mes'udiyetkârane veriyor ki, tasvir edilmez. Çünki âdi bir nefere denilse: "Sen müşir oldun." Ne kadar memnun olur. Halbuki fâni, âciz bir hayvan-ı nâtık, zeval ve firak sillesini daima yiyen bîçare insana, birden ebedî, bâki bir Cennet'te, Rahîm ve Kerim bir Rahman'ın rahmetinde ve hayal sür'atinde, ruhun vüs'atinde, aklın cevelanında, kalbin bütün arzularında, mülk ve melekûtunda tenezzühe, seyerana ve cevelana muvaffak olduğun gibi, saadet-i ebediyede rü'yet-i cemaline de muvaffak olursun denildiği vakit, insaniyeti sukut etmemiş bir insan, ne kadar derin ve ciddî bir sevinç ve süruru kalbinde hissedeceğini tahayyül edebilirsin.

Şimdi, makam-ı istima'da olan zâta deriz ki: İlhad gömleğini yırt, at. Mü'min kulağını geçir ve müslim gözlerini tak. Sana iki küçük temsil ile bir-iki meyvenin derece-i kıymetini göstereceğiz.

Meselâ: Senin ile biz beraber bir memlekette bulunuyoruz. Görüyoruz ki; herşey bize ve birbirine düşman ve bize yabancı.. her taraf müdhiş cenazelerle dolu.. işitilen sesler yetimlerin ağlayışı, mazlumların vaveylâsıdır. İşte biz, şöyle bir vaziyette olduğumuz vakitte; biri gitse, o memleketin padişahından bir müjde getirse, o müjde ile, bize yabancı olanlar ahbab şekline girse.. düşman gördüğümüz kimseler, kardeşler suretine dönse.. o müdhiş cenazeler, huşu ve huzûda, zikir ve tesbihte birer ibadetkâr şeklinde görünse.. o yetimane ağlayışlar, senakârane "yaşasın"lar hükmüne girse.. ve o ölümler ve o soymaklar, garatlar terhisat suretine dönse.. kendi sürurumuz ile beraber, herkesin sürûruna müşterek olsak; o müjde ne kadar mesrurane olduğunu elbette anlarsın. İşte Mi'rac-ı Ahmediye'nin (A.S.M.) bir meyvesi olan nur-u imandan evvel, şu kâinatın mevcudatı, nazar-ı dalaletle bakıldığı vakit; yabancı, muzır, müz'iç, muvahhiş ve dağ gibi cirmler birer müdhiş cenaze, ecel herkesin başını kesip adem-âbâd kuyusuna atar. Bütün sadâlar, firak ve zevalden gelen

vaveylâlar olduğu halde, dalaletin öyle tasvir ettiği hengâmda; meyve-i Mi'rac olan hakaik-i erkân-ı imaniye nasıl mevcudatı sana kardeş, dost ve Sâni'-i Zülcelal'ine zâkir ve müsebbih; ve mevt ve zeval, bir nevi terhis ve vazifeden âzad etmek; ve sadâlar, birer tesbihat hakikatında olduğunu sana gösterir. Bu hakikatı tamam görmek istersen, İkinci ve Sekizinci Sözlere bak.

İkinci Temsil: Senin ile biz, sahra-yı kebir gibi bir mevkideyiz. Kum denizi fırtınasında, gece o kadar karanlık olduğundan, elimizi bile göremiyoruz. Kimsesiz, hâmisiz, aç ve susuz, me'yus ve ümidsiz bir vaziyette olduğumuz dakikada, birden bir zât, o karanlık perdesinden geçip; sonra gelip, bir otomobil hediye getirse ve bizi bindirse, birden cennet-misal bir yerde istikbalimiz temin edilmiş, gayet merhametkâr bir hâmimiz bulunmuş, yiyecek ve içecek ihzar edilmiş bir yerde bizi koysa; ne kadar memnun oluruz, bilirsin.

İşte o sahra-yı kebir, bu dünya yüzüdür. O kum denizi, bu hâdisat içinde harekât-ı zerrat ve seyl-i zaman tahrikiyle çalkanan mevcudat ve bîçare insandır. Her insan, endişesiyle kalbi dağdar olan istikbali; müdhiş zulümat içinde, nazar-ı dalaletle görüyor. Feryadını işittirecek kimseyi bilmiyor. Nihayetsiz aç, nihayetsiz susuzdur. İşte semere-i Mi'rac olan marziyat-ı İlahiye ile şu dünya, gayet kerim bir zâtın misafirhanesi, insanlar dahi onun misafirleri, memurları, istikbal dahi cennet gibi güzel, rahmet gibi şirin ve saadet-i ebediye gibi parlak göründüğü vakit; ne kadar hoş, güzel, şirin bir meyve olduğunu anlarsın.

Makam-ı istima'da olan zât diyor ki: "Cenab-ı Hakk'a yüz binler hamd ve şükür olsun ki ilhaddan kurtuldum, tevhide girdim, tamamıyla inandım ve kemal-i imanı kazandım."

Biz de deriz: Ey kardeş! Seni tebrik ediyoruz. Cenab-ı Hak bizleri, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şefaatına mazhar etsin, âmîn.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنِ انْشَقَّ بِاِشَارَتِهِ الْقَمَرُ وَ نَبَعَ مِنْ اَصَابِعِهِ الْمَاءُ كَالْكَوْثَرِ
صَاحِبُ الْمِعْرَاجِ وَ مَا زَاغَ الْبَصَرُ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِهِ وَ اَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ

مِنْ اَوَّلِ الدُّنْيَا اِلَى آخِرِ الْمَحْشَرِ
سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ❊ رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا ❊
رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا ❊رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْلَنَا اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
وَ آخِرُ دَعْوَيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
* * *

YİRMİDÖRDÜNCÜ MEKTUB'UN İKİNCİ ZEYLİ

(Mi'rac-ı Nebevî hakkındadır)

بِاسْمِهِ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً اُخْرَى عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوَى اِذْ يَغْشَى
السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى لَقَدْ رَاَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

(Mevlid-i Nebevînin Mi'raciye kısmında **beş nükteyi** beyan edeceğiz.)

BİRİNCİ NÜKTE: Cennet'ten getirilen Burak'a dair, Mevlid yazan Süleyman Efendi hazîn bir aşk macerasını beyan ediyor. O zât ehl-i velayet olduğu ve rivayete bina ettiği için, elbette bir hakikatı o suretle ifade ediyor.

Hakikat şu olmak gerektir ki: Âlem-i bekanın mahlukları, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın nuruyla pek alâkadardırlar. Çünki onun getirdiği nur iledir ki; Cennet ve dâr-ı âhiret, cinn ve ins ile şenlenecek. Eğer o olmasaydı, o saadet-i ebediye olmazdı ve Cennet'in her nevi mahlukatından istifadeye müstaid olan cinn ve ins, Cennet'i şenlendirmeyeceklerdi; bir cihette sahibsiz virane kalacaktı. Yirmidördüncü Söz'ün Dördüncü Dalında beyan edildiği gibi: Nasılki bülbülün güle karşı dasitane-i aşkı; taife-i hayvanatın, taife-i nebatata derece-i aşka baliğ olan ihtiyacat-ı şedide-i aşknümayı, rahmet hazinesinden gelen ve hayvanatın erzaklarını taşıyan kafile-i nebatata karşı ilân etmek için, bir hatib-i Rabbanî olarak, başta bülbül-ü gül ve her nev'den bir nevi bülbül intihab edilmiş ve onların nağamatı dahi, nebatatın en güzellerinin başlarında hoş-

âmedî nev'inden tesbihkârane bir hüsn-ü istikbaldir, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi: Sebeb-i hilkat-i eflâk ve vesile-i saadet-i dâreyn ve Habib-i Rabb-ül Âlemîn olan Zât-ı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'a karşı, nasılki melaike nev'inden Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm kemal-i muhabbetle hizmetkârlık ediyor; melaikelerin Hazret-i Âdem Aleyhisselâm'a inkıyad ve itaatini ve sırr-ı sücudunu gösteriyor; öyle de ehl-i Cennet'in, hattâ Cennet'in hayvanat kısmının dahi, o zâta karşı alâkaları, bindiği Burak'ın hissiyat-ı âşıkanesiyle ifade edilmiştir.

İKİNCİ NÜKTE: Mi'rac-ı Nebeviyedeki maceralardan birisi: Cenab-ı Hakk'ın Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'a karşı muhabbet-i münezzehesi, "Sana âşık olmuşum." tabiriyle ifade edilmiş. Şu tabirat, Vâcib-ül Vücud'un kudsiyetine ve istiğna-i zâtîsine, mana-yı örfî ile münasib düşmüyor. Madem Süleyman Efendi'nin mevlidi, rağbet-i âmmeye mazhariyeti delaletiyle; o zât ehl-i velayettir ve ehl-i hakikattır, elbette irae ettiği mana sahihtir. Mana da budur ki:

Zât-ı Vâcib-ül Vücud'un hadsiz cemal ve kemali vardır. Çünki bütün kâinatın aksamına inkısam etmiş olan cemal ve kemalin bütün enva'ı, onun cemal ve kemalinin emareleri, işaretleri, âyetleridir. İşte her halde cemal ve kemal sahibi, bilbedahe cemal ve kemalini sevmesi gibi, Zât-ı Zülcelal dahi cemalini pekçok sever. Hem kendine lâyık bir muhabbetle sever. Hem cemalinin şuaatı olan esmasını dahi sever. Madem esmasını sever, elbette esmasının cemalini gösteren san'atını sever. Öyle ise, cemal ve kemaline âyine olan masnuatını dahi sever. Madem cemal ve kemalini göstereni sever; elbette cemal ve kemal-i esmasına işaret eden mahlukatının mehasinini sever. Bu beş nevi muhabbete, Kur'an-ı Hakîm âyâtıyla işaret ediyor.

İşte Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, madem masnuat içinde en mükemmel ferddir ve mahlukat içinde en mümtaz şahsiyettir.

Hem san'at-ı İlahiyeyi, bir velvele-i zikr ü tesbih ile teşhir ediyor ve istihsan ediyor.

Hem esma-i İlahiyedeki cemal ve kemal hazinelerini, lisan-ı Kur'an ile açmıştır.

Hem kâinatın âyât-ı tekviniyesinin, Sâni'inin kemaline delaletlerini, parlak ve kat'î bir surette lisan-ı Kur'anla beyan ediyor.

Hem küllî ubudiyetiyle, rububiyet-i İlahiyeye âyinedarlık ediyor.

Hem mahiyetinin câmiiyetiyle bütün esma-i İlahiyeye bir mazhar-ı etemm olmuştur.

Elbette bunun için denilebilir ki: Cemil-i Zülcelal, kendi cemalini sevmesiyle, o cemalin en mükemmel âyine-i zîşuuru olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ı sever.

Hem kendi esmasını sevmesiyle, o esmanın en parlak âyinesi olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ı sever ve Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'a benzeyenleri dahi derecelerine göre sever.

Hem san'atını sevdiği için, elbette onun san'atını en yüksek bir sadâ ile bütün kâinatta neşreden ve semavatın kulağını çınlatan, berr ve bahri cezbeye getiren bir velvele-i zikir ve tesbih ile ilân eden Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ı sever ve ona ittiba' edenleri de sever.

Hem masnuatını sevdiği için, o masnuatın en mükemmeli olan zîhayatı ve zîhayatın en mükemmeli olan zîşuuru ve zîşuurun en efdali olan insanları ve insanların bil'ittifak en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ı elbette daha ziyade sever.

Hem kendi mahlukatının mehasin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehasin-i ahlâkiyede bil'ittifak en yüksek mertebede bulunan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ı sever ve derecata göre, ona benzeyenleri dahi sever. Demek Cenab-ı Hakk'ın rahmeti gibi, muhabbeti dahi kâinatı ihata etmiş.

İşte o hadsiz mahbublar içindeki mezkûr beş vechinin herbir vechinde en yüksek makam, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'a mahsustur ki, "Habibullah" lakabı ona verilmiş.

İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi "Ben sana âşık olmuşum." tabiriyle beyan etmiştir. Şu tabir, bir mirsad-ı tefekkürdür, gayet uzaktan uzağa bu hakikata bir işarettir. Bununla beraber madem bu tabir, şe'n-i rububiyete münasib olmayan manayı hayale getiriyor; en iyisi, şu tabir yerine: "Ben senden razı olmuşum." denilmeli.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: Mi'raciyedeki maceralar, malûmumuz olan manalarla, o kudsî ve nezih hakikatları ifade edemiyor. Belki o muhavereler; birer ünvan-ı mülahazadır, birer mirsad-ı tefekkürdür ve ulvî ve derin hakaika birer işarettir ve imanın bir kısım hakaikına birer ihtardır ve kabil-i tabir olmayan bazı manalara birer kinayedir. Yoksa, malûmumuz

olan manalar ile bir macera değil. Biz, hayalimiz ile o muhaverelerden o hakikatları alamayız; belki kalbimizle heyecanlı bir zevk-i imanî ve nuranî bir neş'e-i ruhanî alabiliriz. Çünki nasıl Cenab Hakk'ın zât ve sıfâtında nazir ve şebih ve misli yoktur; öyle de şuunat-ı rububiyetinde misli yoktur. Sıfâtı nasıl mahlukat sıfâtına benzemiyor, muhabbeti dahi benzemez. Öyle ise şu tabiratı, müteşabihat nev'inden tutup deriz ki: Zât-ı Vâcib-ül Vücud'un vücub-u vücuduna ve kudsiyetine münasib bir tarzda ve istiğna-i zâtîsine ve kemal-i mutlakına muvafık bir surette, muhabbeti gibi bazı şuunatı var ki, Mi'raciye macerasıyla onu ihtar ediyor. Mi'rac-ı Nebeviyeye dair Otuzbirinci Söz, hakaik-i Mi'raciyeyi usûl-ü imaniye dairesinde izah etmiştir. Ona iktifaen burada ihtisar ediyoruz.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE: "Yetmiş bin perde arkasında Cenab-ı Hakk'ı görmüş." tabiri, bu'diyet-i mekânı ifade ediyor. Halbuki Vâcib-ül Vücud mekândan münezzehtir, herşey'e herşeyden daha yakındır. Bu ne demektir?

Elcevab: Otuzbirinci Söz'de mufassalan, bürhanlar ile o hakikat beyan edilmiştir. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

Cenab-ı Hak bize gayet karibdir, biz ondan gayet derecede uzağız. Nasılki Güneş, elimizdeki âyine vasıtasıyla bize gayet yakındır ve yerde herbir şeffaf şey, kendine bir nevi arş ve bir çeşit menzil olur. Eğer Güneş'in şuuru olsaydı, bizimle âyinemiz vasıtasıyla muhabere ederdi. Fakat biz ondan dörtbin sene uzağız. Bilâ-teşbih velâ-temsil; Şems-i Ezelî, her şey'e herşeyden daha yakındır. Çünki Vâcib-ül Vücud'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey ona perde olamaz. Fakat herşey nihayet derecede ondan uzaktır.

İşte Mi'racın uzun mesafesiyle, وَ نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ in ifade ettiği mesafesizliğin sırrıyla; hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın gitmesinde, çok mesafeyi tayyederek gitmesi ve ân-ı vâhidde yerine gelmesi sırrı, bundan ileri geliyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın Mi'racı, onun seyr ü sülûkudur, onun ünvan-ı velayetidir. Ehl-i velayet nasılki seyr ü sülûk-u ruhanî ile, kırk günden tâ kırk seneye kadar bir terakki ile, derecat-ı imaniyenin hakkalyakîn derecesine çıkıyor.

Öyle de: Bütün evliyanın sultanı olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm; değil yalnız kalbi ve ruhu ile, belki hem cismiyle, hem havâssıyla, hem letaifiyle, kırk seneye mukabil kırk dakikada, velayetinin keramet-i kübrası olan Mi'racı ile bir cadde-i kübra açarak, hakaik-i imaniyenin en yüksek mertebelerine gitmiş, Mi'rac merdiveniyle Arş'a çıkmış, "Kab-ı Kavseyn" makamında, hakaik-i imaniyenin en büyüğü olan İman-ı Billah ve İman-ı Bil'âhireti aynelyakîn gözüyle müşahede etmiş, Cennet'e girmiş, saadet-i ebediyeyi görmüş, o Mi'racın kapısıyla açtığı cadde-i kübrayı açık bırakmış, bütün evliya-yı ümmeti seyr ü sülûk ile, derecelerine göre, ruhanî ve kalbî bir tarzda o Mi'racın gölgesi içinde gidiyorlar.

BEŞİNCİ NÜKTE: Mevlid-i Nebevî ile Mi'raciyenin okunması, gayet nâfi' ve güzel âdettir ve müstahsen bir

âdet-i İslâmiyedir. Belki hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyenin, gayet latif ve parlak ve tatlı bir medar-ı sohbetidir. Belki hakaik-i imaniyenin ihtarı için, en hoş ve şirin bir derstir. Belki imanın envârını ve muhabbetullah ve aşk-ı Nebevîyi göstermeye ve tahrike en müheyyiç ve müessir bir vasıtadır. Cenab-ı Hak bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlid yazanlara Cenab-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennet-ül Firdevs yapsın, âmîn…

Hâtime

Madem şu kâinatın Hâlıkı, her nev'de bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve câmi' halkedip, o nev'in medar-ı fahri ve kemali yapar. Elbette esmasındaki ism-i a'zam tecellisiyle, bütün kâinata nisbeten mümtaz ve mükemmel bir ferdi halkedecek. Esmasında bir ism-i a'zam olduğu gibi, masnuatında da bir ferd-i ekmel bulunacak ve kâinata münteşir kemalâtı o ferdde cem'edip, kendine medar-ı nazar edecek. O ferd her halde zîhayattan olacaktır. Çünki enva'-ı kâinatın en mükemmeli zîhayattır. Ve her halde zîhayat içinde o ferd, zîşuurdan olacaktır. Çünki zîhayatın enva'ı içinde en mükemmeli zîşuurdur. Ve her halde o ferd-i ferîd, insandan olacaktır. Çünki zîşuur içinde hadsiz terakkiyata müstaid, insandır. Ve insanlar içinde her halde o ferd Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm olacaktır. Çünki zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, onun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez. Zira o zât Küre-i Arz'ın yarısını ve nev'-i beşerin beşten birisini, saltanat-ı maneviyesi altına alarak, bin üçyüz elli sene kemal-i haşmetle saltanat-ı maneviyesini devam ettirip, bütün ehl-i kemale, bütün enva'-ı hakaikte bir "Üstad-ı Küll" hükmüne geçmiş. Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahib olmuş. Bidayet-i emrinde, tek

başıyla bütün dünyaya meydan okumuş. Her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebanı olan Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ı göstermiş bir zât, elbette o ferd-i mümtazdır, ondan başkası olamaz. Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi odur. عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ اَلصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ بِعَدَدِ اَنْوَاعِ الْكَائِنَاتِ وَ مَوْجُودَاتِهَا

İşte böyle bir zâtın mevlid ve mi'racını dinlemek, yani terakkiyatının mebde' ve müntehasını işitmek, yani tarihçe-i hayat-ı maneviyesini bilmek, o zâtı kendine reis ve seyyid ve imam ve şefi' telakki eden mü'minlere; ne kadar zevkli, fahrli, nurlu, neş'eli, hayırlı bir müsamere-i ulviye-i diniye olduğunu anla...

Yâ Rab! Habib-i Ekrem (Aleyhissalâtü Vesselâm) hürmetine ve ism-i a'zam hakkına, şu risaleyi neşredenlerin ve rüfekasının kalblerini, envâr-ı imaniyeye mazhar ve kalemlerini esrar-ı Kur'aniyeye naşir eyle ve onlara sırat-ı müstakimde istikamet ver. Âmîn.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى

Said Nursî

* * *

ONDOKUZUNCU VE OTUZBİRİNCİ SÖZLER'İN ZEYLİ

"Şakk-ı Kamer" mu'cizesine dairdir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ وَاِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

Kamer gibi parlak bir Mu'cize-i Ahmediye (A.S.M.) olan inşikak-ı Kamer'i, evham-ı faside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri diyorlar ki: "Eğer inşikak-ı Kamer vuku bulsa idi umum âleme malûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi?"

Elcevab: İnşikak-ı Kamer dava-yı nübüvvete delil olmak için o davayı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden; hem ihtilaf-ı metali' ve sis ve bulutlar gibi rü'yete mani esbabın vücuduyla beraber, o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından ve tarassudat-ı semaviye pek az olduğundan; bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir. Şakk-ı Kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik "Beş Nokta"yı dinle…

BİRİNCİ NOKTA: O zaman, o zemindeki küffarın gayet şedid derecede inadları, tarihen malûm ve meşhur olduğu halde; Kur'an-ı Hakîm'in وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği halde; Kur'anı inkâr eden o küffardan hiçbir kimse, şu âyetin tekzibine, yani ihbar ettiği şu vakıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o

hâdise, o küffarca kat'î ve vaki' bir hâdise olmasa idi; şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tekzibe ve Peygamber'in (A.S.M.) ibtal-i davasına hücum göstereceklerdi. Halbuki şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebetdar küffarın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir. Yalnız وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ âyetinin beyan ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki: O hâdiseyi gören küffar, "sihirdir" demişler ve "Bize sihir gösterdi. Eğer sair taraflardaki kervan ve kafileler görmüşlerse hakikattır. Yoksa bize sihir etmiş." demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kafileler ihbar ettiler ki: "Böyle bir hâdiseyi gördük." Sonra küffar, Fahr-i Âlem (A.S.M.) hakkında (hâşâ) "Yetim-i Ebu Talib'in sihri semaya da tesir etti." dediler.

İKİNCİ NOKTA: Sa'd-ı Taftazanî gibi eazım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: İnşikak-ı Kamer; parmaklarından su akması umum bir orduya su içirmesi, câmide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediye'den (A.S.M.) ağlaması umum cemaatin işitmesi gibi mütevatirdir. Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-ı kesîre nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhaldir. "Hâle" gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevatirdir. Görmediğimiz Serendib Adası'nın vücudu gibi tevatürle vücudu kat'îdir, demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhudî mesailde teşkikat-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhal olmamak kâfidir. Halbuki şakk-ı Kamer, bir volkanla inşikak eden bir dağ gibi mümkündür.

ÜÇÜNCÜ NOKTA: Mu'cize; dava-yı nübüvvetin isbatı için, münkirleri ikna' etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise dava-yı nübüvveti işitenler için, ikna' edecek bir derecede mu'cize göstermek lâzımdır. Sair taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedahetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelal'in hikmetine münafî olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünki "Akla kapı açmak, ihtiyarı elinden almamak" sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm inşikak-ı Kamer'i, feylesofların hevesatına göre

bütün âleme göstermek için bir-iki saat öyle bıraksa idi ve beşerin umum tarihlerine geçse idi, o vakit sair hâdisat-ı semaviye gibi; ya dava-yı nübüvvete delil olmazdı, risalet-i Ahmediyeye (A.S.M.) hususiyeti kalmazdı veyahut bedahet derecesinde öyle bir mu'cize olacaktı ki; aklı icbar edecek, aklın ihtiyarını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek. Ebucehil gibi kömür ruhlu, Ebubekir-i Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zayi' olacaktı. İşte bu sır içindir ki; hem âni, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilaf-ı metali', sis ve bulut gibi sair mevanii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

DÖRDÜNCÜ NOKTA: Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnandırsa da, elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitablarda: "Kamer, iki parça olduktan sonra yere inmiş." ilâvesi ise; ehl-i tahkik reddetmişler. "Şu mu'cize-i bahireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münafık ilhak etmiş." demişler.

Hem meselâ o vakit, cehalet sisiyle muhat İngiltere, İspanya'da yeni gurub; Amerika'da gündüz; Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı maniaya binaen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız muterize bak, diyor ki: "İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvamın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vuku bulmamış." Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına…

BEŞİNCİ NOKTA: İnşikak-ı Kamer, kendi kendine bazı esbaba binaen vuku bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki; âdi ve tabiî kanunlarına tatbik edilsin. Belki Şems ve Kamer'in Hâlık-ı Hakîm'i, Resulünün risaletini tasdik ve davasını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka' etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin

iktizasıyla, hikmet-i rububiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dava-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktar-ı zemindeki insanlara göstermemek için, sis ve bulut ve ihtilaf-ı metali' haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazıların güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurub etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mani pekçok esbaba binaen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o halde ya işaret-i Ahmediye'nin (A.S.M.) neticesi ve mu'cize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti, bedahet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyarı kalmazdı. İman ise, aklın ihtiyarıyladır. Sırr-ı teklif zayi' olurdu. Eğer sırf bir hâdise-i semaviye olarak gösterilse idi; risalet-i Ahmediye (A.S.M.) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhasıl: Şakk-ı Kamer'in imkânında şübhe kalmadı. Kat'î isbat edildi. Şimdi, vukuuna delalet eden çok bürhanlarından altısına [1](Haşiye) işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adalet olan sahabelerin, vukuuna icmaı ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ tefsirinde onun vukuuna ittifakı ve ehl-i rivayet-i sadıka bütün muhaddisînin, pek çok senedlerle ve muhtelif tarîklerle vukuunu nakletmesi ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve sıddıkînin şehadeti ve ilm-i Kelâm'ın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ülemanın tasdiki ve nass-ı kat'î ile dalalet üzerine icma'ları vaki' olmayan ümmet-i Muhammediyenin (A.S.M.) o vak'ayı telakki-i bilkabul etmesi; güneş gibi inşikak-ı Kamer'i isbat eder.

Elhasıl: Buraya kadar tahkik namına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat namına ve iman hesabınadır. Evet tahkik öyle dedi, hakikat ise diyor ki:

Sema-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i Divan-ı Nübüvvet, nasılki mahbubiyet derecesine çıkan ubudiyetindeki velayetin keramet-i uzması ve mu'cize-i

kübrası olan Mi'rac ile, yani bir cism-i Arzı semavatta gezdirmekle semavatın sekenesine ve âlem-i ulvî ehline rüchaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velayetini isbat etti. Öyle de: Arz'a bağlı, semaya asılı olan Kamer'i, bir Arzlının işaretiyle iki parça ederek Arz'ın sekenesine, o Arzlının risaletine öyle bir mu'cize gösterildi ki: Zât-ı Ahmediye (A.S.M.) Kamer'in açılmış iki nurani kanadı gibi; risalet ve velayet gibi iki nurani kanadıyla, iki ziyadar cenah ile, evc-i kemalâta uçmuş; tâ Kab-ı Kavseyn'e çıkmış, hem ehl-i Semavat, hem ehl-i Arz'a medar-ı fahr olmuştur...

عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ الصَّلاَةُ وَ التَّسْلِيمَاتُ مِلْأَ اْلاَرضِ وَ السَّموَاتِ

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ مَنِ انْشَقَّ الْقَمَرُ بِاِشَارَتِهِ اجْعَلْ قَلْبِى وَ قُلُوبَ طَلَبَةِ رَسَائِلِ النُّورِ

الصَّادِقِينَ كَالْقَمَرِ فِى مُقَابَلَةِ شَمْسِ الْقُرْآنِ آمِينَ.

* * *

Otuzbirinci Pencere

لَقَدْ خَلَقْنَا اْلاِنْسَانَ فِى اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ❊ وَ فِى اْلاَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ وَ فِى اَنْفُسِكُمْ اَفَلاَ تُبْصِرُونَ

Şu pencere insan penceresidir ve enfüsîdir. Ve enfüsî cihetinde şu pencerenin tafsilâtını binler muhakkikîn-i evliyanın mufassal kitablarına havale ederek yalnız feyz-i Kur’andan aldığımız birkaç esasa işaret ederiz. Şöyle ki:

Onbirinci Söz’de beyan edildiği gibi: “İnsan, öyle bir nüsha-i câmiadır ki: Cenab-ı Hak bütün esmasını, insanın nefsi ile insana ihsas ediyor.” Tafsilâtını başka Sözlere havale edip yalnız üç noktayı göstereceğiz.

BİRİNCİ NOKTA: İnsan, üç cihetle esma-i İlahiyeye bir âyinedir.

Birinci Vecih: Gecede zulümat, nasıl nuru gösterir. Öyle de: İnsan, za’f u acziyle, fakr u hacatıyla, naks u kusuruyla, bir Kadîr-i Zülcelal’in kudretini, kuvvetini, gınasını, rahmetini bildiriyor ve hâkeza pek çok evsaf-ı İlahiyeye bu suretle âyinedarlık ediyor. Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz za’fında, hadsiz a’dasına karşı bir nokta-i istinad aramakla, vicdan daima Vâcib-ül Vücud’a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hacatı içinde, nihayetsiz maksadlara karşı bir nokta-i istimdad aramağa mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm’in dergâhına dayanır, dua ile el açar. Demek her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm’in bârigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir.

İkinci Vecih âyinedarlık ise: İnsana verilen nümuneler nev’inden cüz’î ilim, kudret, basar, sem’, mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz’iyat ile kâinat Mâlikinin ilmine

ve kudretine, basarına, sem'ine, hâkimiyet-i rububiyetine âyinedarlık eder. Onları anlar, bildirir. Meselâ: Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca kâinat sarayının bir ustası var. O usta onu bilir, görür, yapar, idare eder ve hâkeza...

Üçüncü Vecih âyinedarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görünen esma-i İlahiyeye âyinedarlık eder. Otuzikinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfının başında bir nebze izah edilen insanın mahiyet-i câmiasında nakışları zahir olan yetmişten ziyade esma vardır. Meselâ: Yaradılışından Sâni', Hâlık ismini ve hüsn-ü takviminden Rahman ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerim, Latif isimlerini ve hâkeza... Bütün a'zâ ve âlâtıyla, cihazat ve cevarihiyle, letaif ve maneviyatıyla, havâs ve hissiyatıyla ayrı ayrı esmanın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmada bir ism-i a'zam var, öyle de o esmanın nukuşunda dahi bir nakş-ı a'zam var ki, o da insandır.

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve camid hükmünde insan olmak ihtimali var!

İKİNCİ NOKTA: Mühim bir sırr-ı ehadiyete işaret eder. Şöyle ki: İnsanın nasıl ruhu bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki: Bütün a'zâsını ve eczasını birbirine yardım ettirir. Yani, irade-i İlahiye cilvesi olan evamir-i tekviniye ve o emirden vücud-u haricî giydirilmiş bir kanun-u emrî ve latife-i Rabbaniye olan ruh, onların idaresinde onların manevî seslerini hissetmesinde ve hacetlerini görmesinde birbirine mani olmaz, ruhu şaşırtmaz. Ruha nisbeten uzak-yakın bir hükmünde. Birbirine perde olmaz. İsterse, çoğunu birinin imdadına yetiştirir. İsterse bedenin her cüz'ü ile bilebilir, hissedebilir, idare edebilir. Hattâ çok nuraniyet kesbetmiş ise, herbir cüz'ü ile görebilir ve işitebilir. Öyle de:

وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ اْلاَعْلَى Cenab-ı Hakk'ın madem onun bir kanun-u emri olan ruh, küçük bir âlem olan insan cisminde ve a'zâsında bu vaziyeti gösteriyor. Elbette âlem-i ekber olan

kâinatta o Zât-ı Vâcib-ül Vücud’un irade-i külliyesine ve kudret-i mutlakasına hadsiz fiiller, hadsiz sadâlar, hadsiz dualar, hadsiz işler, hiçbir cihette ona ağır gelmez, birbirine mani olmaz. O Hâlık-ı Zülcelal’i meşgul etmez, şaşırtmaz. Bütününü birden görür, bütün sesleri birden işitir. Yakın uzak birdir. İsterse, bütününü birinin imdadına gönderir. Herşey ile her şeyi görebilir, seslerini işitebilir ve her şey ile herşeyi bilir ve hâkeza…

ÜÇÜNCÜ NOKTA: Hayatın pek mühim bir mahiyeti ve ehemmiyetli bir vazifesi var. Fakat o bahis, Hayat Penceresinde ve Yirminci Mektub’un Sekizinci Kelimesinde tafsili geçtiğinden ona havale edip yalnız bunu ihtar ederiz ki:

Hayatta hissiyat suretinde kaynayan memzuç nakışlar; pekçok esma ve şuunat-ı zâtiyeye işaret eder. Gayet parlak bir surette Hayy-u Kayyum’un şuunat-ı zâtiyesine âyinedarlık eder. Şu sırrın izahı, Allah’ı tanımayanlara ve daha tam tasdik etmeyenlere karşı zamanı olmadığından kapıyı kapıyoruz…

* * *

Din ile hayat kabil-i tefrik olduğunu zannedenler felâkete sebebdirler

Şu jön-türkün hatası; bilmedi o bizdeki din hayatın esası. Millet ve İslâmiyet ayrı ayrı zannetti.

Medeniyet müstemir, müstevli vehmeyledi. Saadet-i hayatı içinde görüyordu. Şimdi zaman gösterdi,

Medeniyet sistemi [2](*) bozuktu, hem muzırdı; tecrübe-i kat’iyye bize bunu gösterdi.

Din hayatın hayatı, hem nuru, hem esası. İhya-yı din ile olur şu milletin ihyası. İslâm bunu anladı…

Başka dinin aksine, dinimize temessük derecesi nisbeten milletin terakkisi. İhmali nisbetinde idi

Milletin tedennisi. Tarihî bir hakikat, ondan olmuş tenâsi…

* * *

Mevt, tevehhüm edildiği gibi dehşetli değil

Dalalet vehmidir; mevti dehşetlendirir. Mevt, tebdil-i câmedir, ya tahvil-i mekândır. Sicinden bostana çıkar.

Kim hayatı isterse şehadet istemeli. Şehidin hayatına Kur’an işaret eder. Sekeratı tatmamış herbir şehid, kendini

Hayy biliyor, görüyor. Lâkin yeni hayatı daha nezih buluyor. Zanneder ki ölmemiş. Meyyitlere nisbeti, dikkat et şuna benzer:

İki adam, rü’yada lezaiz enva’ına câmi’ güzel bahçede ikisi geziyorlar. Biri rü’ya olduğunu bilir; lezzet almıyor.

Onu müferrah etmez, belki teessüf eder. Öbürüsü; biliyor ki âlem-i yakazadır; hakikî lezzet alır, ona hakikî olur.

Rü’ya misalin zılli, misal ise berzahın zılli olmuştur. Ondan onların düsturları birbirine benziyor.

* * *

Siyaset, efkârın âleminde bir şeytandır; istiaze edilmeli!

Siyaset-i medenî, ekserin rahatına feda eder ekalli. Belki ekall-i zalim, kendine kurban eder ekserîn-i avamı.

Adalet-i Kur’anî; tek masumun hayatı, kanı heder göremez, onu feda edemez değil ekseriyete, hattâ nev’in

umumu…

Âyet-i مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ iki sırr-ı azîmi vaz'ediyor nazara. Biri: Mahz-ı adalet. Bu düstur-u azîmi

Ki ferd ile cemaat, şahıs ile nev'-i beşer, kudret nasıl bir görür; adalet-i İlahî, ikisine bir bakar. Bir sünnet-i daimî.

Şahs-ı vâhid, hakkını kendi feda ediyor. Lâkin feda edilmez, hattâ umum insana. Onun ibtal-i hakkı, hem iraka-i demi,

Hem zeval-i ismeti: İbtal-i hakk-ı nev'in hem ismet-i beşerin mislidir, hem naziri. İkinci sırrı budur: Hodgâmî bir âdemî

Hırs ve heves yolunda bir masumu öldürse, eğer elinden gelse, hevesine mani ise harab eder dünyayı, imha eder benî-Âdemi.

* * *

Za'f, hasmı teşci' eder. Allah abdini tecrübe eder. Abd Allah'ını tecrübe edemez.

Ey hâif ve hem zaîf! Havf ve za'fın beyhude, hem senin aleyhinde; tesirat-ı haricî teşci' eder, celbeder.

Ey vesveseli vehham! Muhakkak bir maslahat, mazarrat-ı mevhume için feda edilmez. Sana lâzım hareket, netice Allah'ındır.

İşine karışılmaz. Allah çeker abdini meydan-ı imtihana. "Böyle yaparsan eğer, böyle yaparım ben" der.

Abd ise hiç yapamaz Allah'ını tecrübe. "Rabbim muvaffak etsin, ben de bunu işlerim" dese, tecavüz eder.

İsa'ya demiş Şeytan: "Madem herşeyi O yapar; kader birdir, değişmez. Dağdan kendini at. O da sana ne yapar?"

İsa dedi: "Ey mel'un! Abd edemez Rabbini tecrübe ve imtihan!."

* * *

---

1)
(Haşiye): Yani, altı defa icma’ suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken, maatteessüf kısa kalmıştır. ↵

2) (*): Tam bir işaret-i gaybiyedir. Sekeratta olan dinsiz zalim medeniyete bakıyor. ↵